

Antalya mızda Atatürk Günü

Büyük Önder Kemal Atatürk

6. Mart Pazar günü Evimizde müstesna bir tören yapıldı. Salonumuzun istiyab etmediği bir kalabalık. yüce kurtarıcımız Atatürk'ün Antalya'mıza ilk şeref verdikleri 6. Mart 1930 tarihinin yıl dönümünü kutluladı .

Her sınıf halk, gönül dolu hasretini çektiği aziz halâskârının hatıra - sını derin vecd içinde anmağa gelmişti . Törene İstiklâl Marşıyla başlandı. Piyade Alâyımızın değerli Yar Komutanı Atatürk'ün büyük dehasında en parlak tecellilerini arzededen Çanakkale muharebesinin ve İstiklâl savaşının harikalarını anlattı. Sayın Komutan, dile gelmiş tarihin ifadesini dinler gibi vecd içinde heyecanla dinledik. Yakın mazi gözümüzde canlandı, çektiği - miz ıztırabı yüreğimizin derinliklerinde yeniden hissederek ve vasıl olduğumuz mesut devri daha tatlı ve daha içten duyarak yirmi beş seneye yak - laşan tarihin mühim hatıralarında ürperdik .

Bay Komutandan sonra C. H. P. merkez İlçe Yönetkurul Başkanı Bay Enver Akcan, milliğ inkılâbın her safhasında mütecelli Atatürk dehasını tahlil eden bir söylev verdi .

Söz töreni bitti . Halkevi ve Parti İlyönetkurul Başkanlıklarından Anta - lya halkının sarsılmaz bağlılığı, sevgisi , minnet ve şükran duyguları Büyük Halâskâra ve memleket büyüklerine arzedildi .

Gece büyük bir fener alayı yapıldı . Şehir elektrik, bayrak ve yeşil - liklerle donanmıştı . Sokaklar, Atatürk'ün sevgisini terennüm eden sevinç, şükran, minnet âvazeleri içinde çınladı . Meydanlarda milliğ havalar söyle - nip milliğ rakıslar yapıldı . Halkevi sahnesinde İlkokul Öğretmenlerimiz Korosu güzel bir konser verdi ve Antalya şehri en mes'ut bir gününü ve gecesini (Atatürk Günü) adıyla hayatına ve tarihine ekledi .

TÜRKAKDENİZ

ANTALYA (HALKEVİ) DERGİSİ

İki Ayda Bir Çıkar

N İ S A N 1938

Sayı : 8

Cilt : 2

ANTALYA LİMONU

Dr. A. Sami YEN

Narenciye İstasyonu Müdürü

Akdeniz kıyıları bundan bin sene evvel harikulâde bir hâdiseye 'sahne oluyordu. O zamana kadar üzerlerinde hepsi yaprak döken , muntazam periyotlu ve tedriciğ büyüme tabi, kışın uyuyan ve ilkbaharda evvelâ tomurcuk sonra çiçek ve yaprak ve nihayet meyve yapan bu kıyılardaki ağaçların meyvaları mütevazi renk , koku ve lezzette idiler; ve hemen hepsi kolayca ezilir büzülür bir yapıda olmakla beraber bir kaç hafta içinde ortadan kaybolurlardı . Böyle meyvalara alışmış bu kıyılarda uzaktan , şarkın en kenar noktasından gelen: çiçeğini, yaprağını ve meyvasını aynı mevsimde , aynı zamanda ve aynı dalda gösteren narenciyeler bir harika bir mucize tesirini göstermişlerdi; Bahusus beyaz çiçek, parlak yeşil yaprak ve meyvaların kışın, diğer her şey'in ölü veya kuru olduğu, hayatı nebatinin uyuduğu ve dindiği bir zamanda gözükmesi . .

Filvaki narenciyelerin çiçekleri gibi beyaz çiçekliler diğer yerli meyva ağaçlarında da vardı; fakat narenciyelerin tüveyçleri dolgun, etli ve çok kokulu idi. Diğer bir çok yerli mey-

va ağaçlarının da yaprakları yeşilidi; fakat narenciyelerinki her zaman ve her mevsimde yeşil ve parlaktı; fazla olarak yapraklar da çiçekler gibi gençlik kokusu ve sıhhat tazeliği ile dolu idi . Bu güzel kokulu yeşillikle narenciyeler o kadar zengin idiler ki adeta yeni geldikleri mekânı süslemek ister gibi her taraflarını, bütün uzuvlarını yeşile boyadılar; yapraklarının alt üst her iki sathını, gövdelerini, dallarının kışrını ve hatta zeneplerinin nazik örtüsüne varıncaya kadar Esans ise köklerinin en ince uçlarına kadar yayıldı ve meyvalarda kabuğun üstünde bin bir girinti çıkıntı ile fazlalaşan satıhta azamiğ miktarını buldu .

Meyvalar. . . diğer tanınmışlardan tamamen başka : Bu kıyılarda ağaçlardan sarkan ziya küreleri, güneşin ufukta denize dalarken aldığı renge boyanmış küçük dünyalar hiç görülmemişti. Bu kıyılarda geç sabahlarda açılan çiçek tomurcuklarının neşrettiği kokularla bezenmiş , ilk güneş şuaatının eritmeye başladığı kar tazelğinde meyvalar hiç olmamıştı .

Bu hâdiseye karşısında on asır evvel Akdeniz kıyılarındaki halkta ve bü-

tün mecmuai nebatiyede uyanan hayret hakikaten pek büyük olmalı idi. Bademler gibi ilkbaharın ılık birkaç ruzgârına aldanarak hemen gözlerini açmak acele ve ihtiyatsızlığında bulunanlar, etraflarında narenciyeleri altın kürelerle dolu görünce . . .

Ve tarih Akdeniz kıyılarındaki bu harikaya sebep olan milletin Araplar olduğunu; çünkü, buralara narenciyeyi ilk defa getirenin onlar olduğunu kaydeder; fakat daha ilerisini araştırmaz: Araplar narenciyeyi nereden almışlardı ?

Bu hususta aşağıda sayılacak üç vak'a arasındaki münasebetten istidlâl tarikile şöyle bir netice çıkarılabilir:

1 — 1936 senesinde A. K. Bedevian'ın Mısırda neşrettiği ve Türkçe de dahil yedi lisanda matbu "Illustrated polyglottic dictionary of plant names,, ismindeki kitabın 182. nci sahifesinde „ C. Limonum Risso,, ya yani asıl limona arapların Laymun Adalya mâlehh şeklinde telâffuz olunan Antalya limonu diye ad verdiklerini görmekteyiz .

2 — Halen Türk Akdeniz kıyılarındaki ötede beride sporadik bir şekilde ve mahdut adette âdeta yabanileşmiş olan bazı yaşlı limon ağaçlarına tesadüf edilmektedir ve bunlar o kadar yaşlıdır ki, o mahalde bulunan en ihtiyarlar bile bu ağaçların küçüklüklerinde de aynı vaziyet ve cesamette olduklarını hatırlıyorlar . Bu ihtiyarlara vaktile sözü geçen ağaç meyvalarile ne yaptıkları sorulduktan Arabistandan gelen gemilerle tuz mukabilinde değiştiklerini söylerler . Şu hale nazaran bu limonlar eskiden böyle mahdut adette değildiler; bilâkis Arabistana yapılan oldukça mühim limon ihracatını beslerlerdi .

3 — Mühim narenciye hastalıkları

rından birisi olan ve bilhassa limonlarda vâsi mikyasta tahribat yapan (Mal secco) kurutan hastalığının memleketimizde pek eski bir tarihten beri mevcut olduğu istasyonumuzca yapılan araştırmalarla ilk defa teşhis ve tesbit olunmuştur .

Bu hastalığın ilk defa Türkiye'den neş'et ettiği ve bilâhare bir taraftan şark - garp, diğer taraftan şimal cenup istikametlerinde ilerleyerek Akdeniz havzasında narenciye ziraatı yapan memleketlere geniş tarih sahifelerile sirayet ettiği ve Türkiye'den kısmen uzakta bulunan İspanya ve Cezayire henüz gitmemiş olması vakası karşısında n a r e n c i y e z i r a a t ı n ı n d i ğ e r A k d e n i z m e m l e k e t l e r i n d e b a ş l a m a z d a n ç o k e v v e l T ü r k i y e d e i c r a e d i l m e k t e o l d u ğ u kanaatını uyandırır .

Binaenaleyh : Avrupa'ya narenciye ziraatını sokan ve tanıtan milletin Araplar olduğuna, bunlar da asıl limona Antalya limonu diye at verdiklerine ve yakın bir maziye kadar Türkiye'den limon ithal ettiklerine göre, limon ziraatının Arabistandan çok evvel Türkiye'de mevcut olması lâzım gelirdi. Hal böyle olunca Türkiye'de çok eski tarih ve vâsi mikyasta narenciye ziraatı yapılmakta olduğu, fakat balki değişen iklim veya iktisadi şartlar, veyahut epidemik bir hastalık yüzünden bu ziraatı terk ve ihmal etmek mecburiyetinde kalmış ve bu günkü hale düşülmüştür . Bu ihtimal, bu mevzuda yapılması lâzım gelen müstakbel sondajlarla tahakkuk ve teyyüt ederse o zaman Avrupalılara, narenciyeyi tanıtmak şerefine de Araplardan Türklere intikal etmesi iktiza eder .

Antalya Tarihinde Vakıflar

Muammer Lutfi BAHŞI

Bakışlar uzadıkça denizle göğün birleştiği belirsiz çizgiye kavuşuyor . Bu çizgiden berisinde maziden izlere kalbolan heybetli gölgelerin dağlar - dan denizlere dalga dalga inişini seyredin : Bu heybetli gölgeler üstünde incileşen beyaz köpükler; şafaktan birer sel halindeki çağlayanların bitmeyen bestesini sinesine çekmiş . Çünkü şimdi o refrefin üzerindediniz ki : her nesçi deniz, dağ ve çağlayanlarla örülü . Şarkılı suların terennüm ettiği yeşillikleri, portakal bahçelerinin büyüğü kokularını emen ve emdikçe bir ilkbahar gelini şeklinde gülümseyen " ANTALYA " dasınız .

Bu ilkbahar gelininin en eski sahibi, Akdenize yer yer medeniyet meşaleleri rekzeden Türkdür. Bu itibarla geçmişte ve gelecekte Türk olan Antalya, aynı zamanda Akdeniz ve havalisinin canlı tarih âbidesi tarzında tetkike değer sayısız mevzuları bu güzellikleri içinde taşıyor. Dergimizin sütunlarına sığıdığı nisbet-bette buna dair vesikalar vermekteyiz. Bu yazımızla da Antalya Evkafı üzerinde elde ettiğimiz bilgileri okuyucularımıza 'sunmayı faydalı bulduk . Çünkü kayda müstenit siciller;

tarihin karanlık noktalarını aydınlatan esaslı vesikalardandır (*)

Defteri Evkafı Vilâyeti Teke: No. 9
Varak : 5 den çıkarılmıştır :
(Nahiyeti Antalya) :

- 1 — Karyei kirti boli Mahsul ceman 4000
 - 2 — Borgir " " : 2490
 - 3 — Keçi köprü " " : 150
 - 4 — " " " " : 20
 - 5 — Karyei selâmet boğazı " 5855 hane 31
 - 6 — Büyük kilise " " 1214
 - 7 — Salvada Çeltik argı " " 3300
- Dört med çeltik ekilir 125 Akçe sonra Edhem Bey defterinde on dört med çeltik. 3300 mahsul Hane : 21
- 8 — Karyei Ade Mahsul ceman 11950 hane: 21
 - 9 — Kılıççı Yusuf zaviyesi . Ahi Yusuf zaviyesi namı ile maruftur. Ahi Yusuf mahallesindeki zaviyenin kitabesi : (Umire hazelcamielmübareke Fi şuhuri seba ve erbeine ve sittimie 647 .) Mahsul ceman 2320 Hane : 3
 - 10 — Kalkanluda İmam Ahi Ynsuf mahsul ceman : 200

(*) Türk Tarih Encümeni mecmualarından istifade cilerdek toplanmıştır .

11 — Aklarda Şeyh Yahya Mahsul
ceman 150
(Teallûkatı Kaş)

- 1— Ar. nud ağacında Mahsul ceman 100
- 2— Mezreai Şeyh Halil „ „ 300
- 3— Gümbe Çukur „ „ 300
- 4— Gümbe Eğdir „ „ 200
- 5— Gümbede Karaşeyh yeri
Maksul ceman 200
- 6— Şeyh Urgan zaviyesi „ „ 150
(Teallûkatı Istanos)

- 1— Bayırda Karaşeyh Mahsul
Ceman 50
- 2— Elmalu tevabiinde Seydi Hıdır
zaviyesi mahsul ceman 1200
- 3— Istanos tevabiinden Şeyh Bel-
ban zaviyesi mahsul ceman 400
- 4— Gümbede Karaşeyh yeri
mahsul ceman 200
- 5— Kaş tevabiinden Şeyh Bey zaviyesi
mahsul ceman 200
(Teallûkatı Karahisar)

- 1— Mezreai Keçici Mahsul ceman 400
- 2— Aklarda Şeyh oğlu çiftliği
mahsul ceman 50

Fatih zamanında Teke Elinin vakıf köyleri :

Antalya tevabiinden Kirti boli, Koca yeri, Avdan, Borgir, Keçiköprü. Çekliç, Selâmet boğazı. Ade, Kalkanlu, Aklar köyü, Finike .

Kaş tevabiinden Armutağacı, Gümbe çukur, Gümbe köyü, Gümbe, Kesek .

Istanos tevabiinden Bayır, Çerdkin, Bayad köyü , Elmalu, Akçahisar , Eyman köyü .

Karahisar tevabiinden Keçici .

Fatih Mehmet zamanındadi bu Evkaf defterinden anlaşıldığına göre (Teke Eli) denilen bu yerlerin vakıflarını İkinci Murat gününde (Oruç Bey Çelebi) ile (Etem Bey) namındaki kimseler yazmıştır .

Bu defterin (Nahiyeti Antalya) kısmında sekizinci sırada gösterdiğimiz (Karyei Ade) vakfındaki kaydi aynen nakledeyim : (Karyei ade merhum Teke Bey Antalya şehrin kâfirden fethedicek Fenari oğlu Şemseddine vermiş, andan sonra mevlâna Kudbettin tasarruf etmiş, andan sonra Bayezid Teke Elini alıcak İsa Bey Çelebiye vericek hatır etmişler, hazinedar Aliye vermişler, tasarruf ederken geru mevlâna Şemsettine vermişler . Andan sonra Kadi Ahmet tasarruf etmiş sonra geru mevlâna Veliddin yemiş , andan sonra Tekeoğlu kulu hazinedar Şahin tasarruf etmiş, sonra Karaman zamanı olıcak geru mevlâna Şemseddine vermişler ve merhum Sultan Teke Elin alıcak Halil Bey ili yazmaya çıkıcak timardır deyu üç kula vermiş, sonra mevlâna Kudbeddin yemiş . Şimdiki halde mevlâne Muslihiddin elindedir deyu Etem Bey defterde kaydolunmuş ve hem olvakitten beru kadiler tasarruf edermiş . Şimdiki halde Antalya kadisi Seyyid Ahmet mutasarrıftır . Hane 21 Mahsul 11955 akçe .)

Bu vakıf kaydında adları bulunan zatlardan meşhurlarının kısa hal tecmileri mevzuumuzu alâkadar eder

kanaatındayız . Fenarî oğlu Şemseddin Mısırdaki Ekmelüddin, Anadolu'da Alâeddin Esved ve Aksaraylı Cemaleddin isimindeki âlimlerden okumuştur, yüzden fazla eseri vardır . Hicrî 832 de yani onbeşinci asırda Bursada vefat etti .

Iznıklı Kutbeddin Temurun yüzüne karşı tenkitler yapan zattır, tefsiri ve (Rahatükulup) ünvanlı Türkçe kitabı meşhurdur . Vefatı : (Hicrî : 821) Iznıktadır .

Muslihiddin, (Hoca) diye lâkap almıştır . Babası Yusuf, dedesi Salimdir . Üstadları Ayasuluğ çelebisi Mehmed Efendi ile Hıdır Beydir . Fatih'in muallimidir . Edirne ve İstanbul kadılığı ve Iznık Müderrisliği yapmıştır . Hicrî 877 de Sultan medresesi müderrisi ve sonra müftü olmuştur . Vefatı Bursada hicrî 893 dedir .

İbni Batuta seyahatnamesinin Antalya kısmını nakle ederken (Ahiler) den bahs olunmuştu, eski Teke Elinde kayıtlarına rastlanan (Ahi) zaviyelerinin isimleri şunlardır 1 - Antalyada Kılıççı Yusuf zaviyesi . 2 - Finike tevabiinde Avdal (Abdal) Musa tekyesi . 3 - Kalkanlıda Ahi Devlet han zaviyesi . 4 - İstanos tevabiinde Erdoğlu zaviyesi . 5 - İstanos tevabiinde Hacı Balaban zaviyesi . 6 - Elmalıda Hıdır zaviyesi . (Buraya Teke Beyinin anası Sultan Hatun on medlik yerle beş dönüm bağ vakfetmiştir) . 7 - Karahisar tevabiinden Bali zaviyesi . (Buraya Selçuki Hükümdarı Alâeddin, Keçici köyü vakfetmiştir) . 8 - Kaş tevabiinde Şeyh Bey zaviyesi .

Gelecek sayımızda Anadolu Türklerinin (Ahi teşkilâtı ve esasları) hakkındaki etüdlerimizi yazarken bu zaviyeler bahsine tektar avdet etmek isteriz .

Ç A Ğ L A Y A N

Aylık Fikir ve Edebiyat Dergisi

A N T A L Y A

16 sayılı Mart nüshası . intişar eden bu yurd dergisi , Antalya'nın yetiştirdiği elemanlarla birlikte memleket kültürüne hizmet etmek gayesini ülkü edinmiştir. Arkadaşımıza tuttuğu yolda başarılar dileriz.

TÜRKAKDENİZ

ASPENDOS (BALKIZ) ŞEHİRİ

II.

— Baş tarafı 6. sayımızda —

Kemal KAYA

Kültür Direktörü

1 Akropol:

Akropol (1) ; büyüklükleri çok ayrı iki tepeden ibarettir ve bu tepeler esasen biri birlerinden ayrı olmayıp, çöküntüler neticesinde biri birlerinden kopmuş gibi görünmektedirler . Aynı kaide (B a s i s) üzerinde yükselen bu iki parça arasındaki çöküntü, şimal ve cenup medhallerinde birer duvarla kapalı kaldığı müddetçe, tamamiyle bir parça gibi görünmekte idi . Bu bütünlük içinde, hisarın plânı, şekil ve yapılış bakımından, S i l l i y o n (2) na çok benzemektedir .

Şarkta bulunan küçük tepeninki ile garpta bulunan büyük tepenin dış kenarları oldukça muntazam meyilli olduğu ve plânda (C) ile gösterilen kısım müstesna olmak üzere, her iki kenarda kuvvetli kesikler olmadığı halde hisarı iki parçaya ayıran bir çöküntü mevcuttur .

Gemilerin seyrü seferine müsait çayın yakınında bulunması ve ova

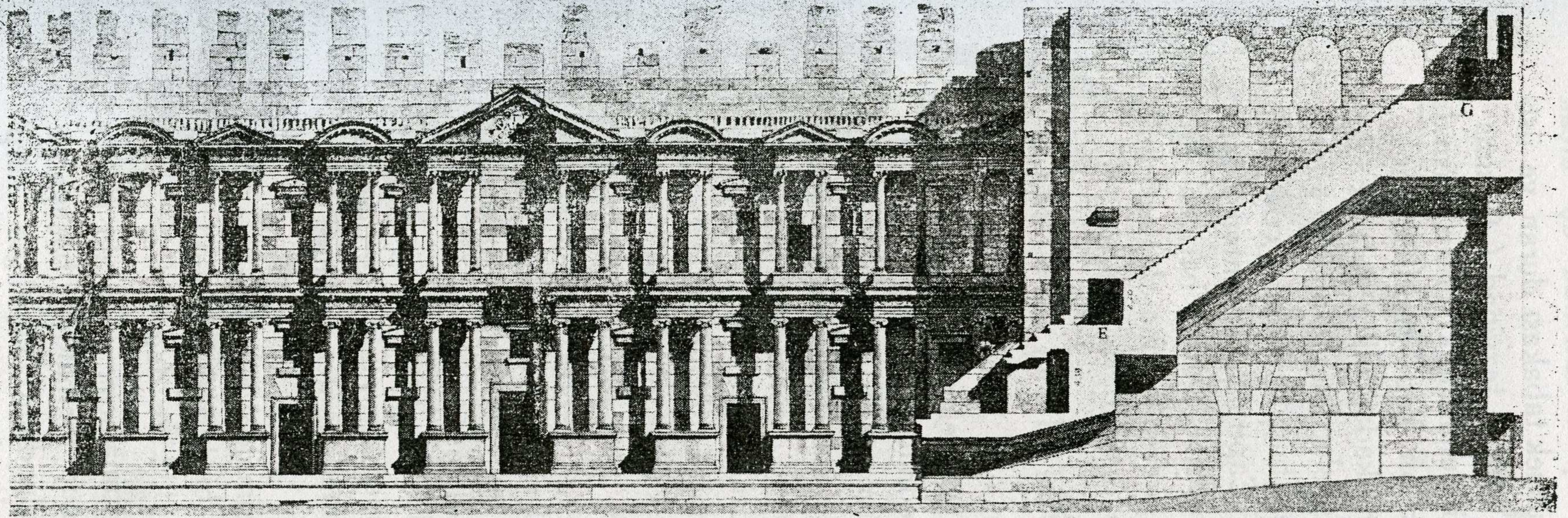
üzerinde çok hafif yükselen bu tepe dolayısı ile Aspondos şehri gayet müsait bir mevkie sahip olmakla beraber Sillyon'dan daha az müstahkem de değildi . Çep çevre takriben 15-20 metre yükselmekte olan kaide üzerinde hemen hemen şakuliğ olarak duvarlar 10 metre kadar irtifa'dadırlar . Bu yükseklik, şehrin bir kat daha tahkimi için kâfi gelmektedirler . Bu duvarların bakayası hemen hemen sadece şu tabiiğ methallerin içinde ve civarında bulunmaktadır : Cenupta (A) ile gösterilen yerde, Şarkta (B) noktasında ve şimalde (C) noktasında .

Cenuptaki methal, evvel emirde bir duvarla örtülüdür . Bu duvara, şarktaki tepeden başlayarak, dökülmüş kırıntıları kullanmak suretiyle önce cenup - garp istikametini takip eder; kesif bir kütle halinde kule biçiminde, derin bir boğaza doğru girer ve sonra şimal - garp istikametine döner . Diğer en eski kısımlar gibi bu duvarın büyük bir kısmı da breccia (breça) taşlarından yapılmıştır .

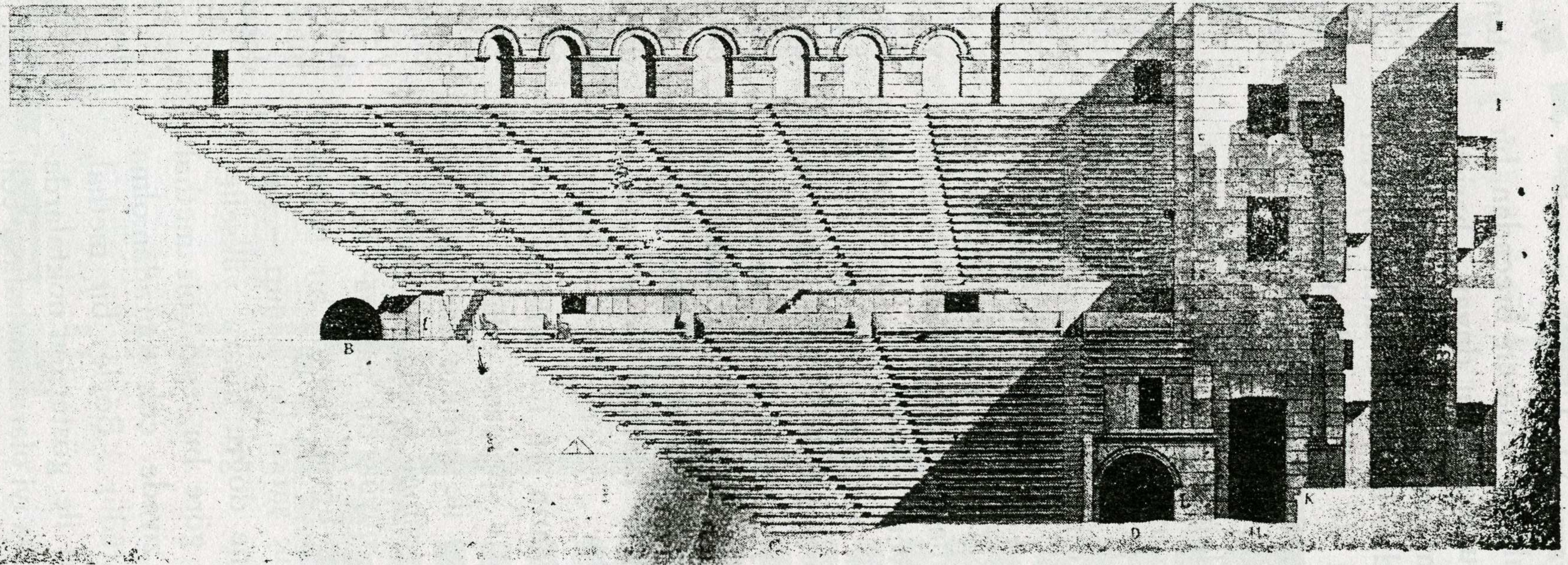
Bu duvar en sonra şimale doğru kıvrılarak, kendisinin garbında bulunan kule ile birlikte takriben 5 - 6

(1) A k r o p o l (i s) : " Yüksek ,, mânasına gelen Yunanca bir kelimedir . Umumiyetle sarp bir tepe üzerinde bulunan ve etrafında şehrin diğer kısımları yayılmış olan hisara denir . Bunların en meşhuru Atina Akropoludur .

(2) S i l l y o n : Murtuna ile Belkis arasında bulunan harabelerin eski adı . Bugün buraya Asar denilmektedir . (Yanköy ve Azaplar köyü civarında)

1375 271 24 27 202 234 233 278 200 419 19414 1910

Aspendos : Tiyatrodan makla'sar ve sahne duvarının cepheden görünüŷü

metre genişlikte bir kapı caddesi (Thorgasse) teşkil eder .

Bu kuleden itibaren breçadan bir duvar bulunur . Bu duvar, haricen muazzam kesme taşlarla örülmüştür; ve arkadan harçla ve antik (3) eser parçaları ile takviye edilmiştir; garptaki tepeden hemen hemen ayrılmış olan cenup - şark tepeciğine (K - lippe) doğru uzanır . Bu tepecik üstünde duvardan ziyade köşe taşları (Kante) döküntülerinin izleri görülmektedir .

Şarkta (B) ile gösterilen methaldeki karma karışıklık yüzünden duvar daha az takip olunabilmektedir . Mevcut olanlar da bu duvarın aslını pek az göstermektedir . Fakat hisarın köşesinden kesme breça taşlarından yapılmış 1. 20 metre kutrun da olup bir kule için her halde çok az görünen yuvarlak sahadan şimale doğru duvar izlerini takip etmek mümkündür .

Eski hisarın en iyi muhafaza edilmiş yekpare parçası, düşen arazi (Terrain) ile birlikte kademe halinde inen şimal ucundaki duvardır . Bu duvar büyük bir yarıktan birden bire inkıta uğrar; burada bir boğaz, mail olarak şarka ve cenup - şark istikametine doğru hisara yükselir . Görünüşe göre bu, eski bir methal olmaktan ziyade, çok sonradan olma bir çöküntüdür . Böyle bir methal, (B) ve (A) ile gösterilen noktalardan daha iyi olarak muhafaza edil-

(3) A n t i k : Aslen "eski", mânasına gelen lâtince bir kelimedir . Bilhassa eski Yunan ve eski Roma devirleri hakkında kullanılır .

miştir . Toprak üzerinde üç alçak ve iki yüksek tabakası duran ve üstten bir ufkiğ tezyinad (Gesims) ile örtülü bulunan iki duvar arasında çok yıkık bir kapı geçidi vardır .

3 metre kadar ufkiğ olarak kemerlenmiş olup bugün ancak eğilerek geçilebilen büyük kapı, çok sade başlıklı (Capitel) iki anten arasında sıkışmıştır . Duvar, haricen sola doğru (girenin sağına doğru) kule biçiminde öne doğru çıkıktır .

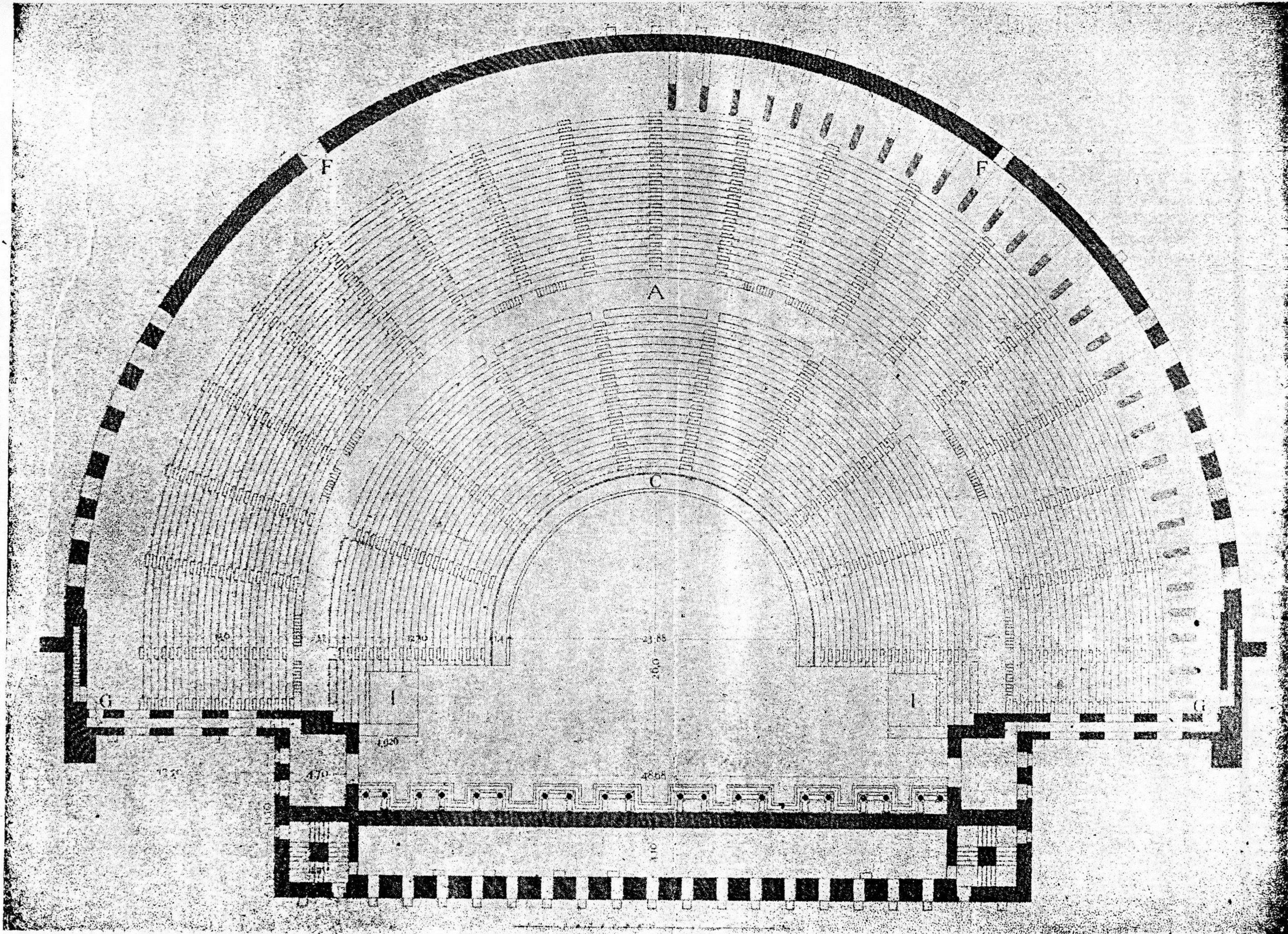
2 . Garptaki Methal :

Garpta, (B)den başlayarak (O) ya doğru yükselen boğazın karşısında bir methal daha keşfetmiş olduğumu sanıyorum . Plân burada sadece bir tümsek işaretlemiştir . Bu methalin her halde "sonradan kapanmış olduğu görülüyor .

Kaplamaları dökülerek sade doldurmaları kalmış olan hisar duvarının altında, biri biri arkasında dört muvazi duvar bulduğumu sanıyorum; bu duvarların, helezonlar halinde yükselen bir rampanın muhafaza duvarları olması muhtemeldir . Büyük suyolunun esaslı parçası ile hemen hemen aynı hat üzerinde bulunan bu methali ileride yine zikredeceğiz .

Bir az şimalde, hisar kayasının iyice eğilmiş bir kısmındaki antik temel duvarı da dikkate değer .

Bir çok binaların, garptaki (A) işaretli cenup methalden başlayarak hisarın bulunduğu kayalığın sarp duvarlarına yaslandıkları yerde bugün yer yer merdivenler görülmektedir .

Aspendos : Tiyatronun pilâni

Bu merdivenler, ya kayalar yonularak veya taşlardan örülerek yapılmışlardır; ve bu gibi binaların içinden hisarın içine doğru çıkmağa yarmakta idiler .

3. Cenuptaki Ana Methal :

Aspendos'un daha geniş muhitini gözönüne alırsak :

Garpta ve şimalde bataklık halinde bir göl, şimalde yakın dağlar, şarkta çok yakında bulunan bir ırmak ; bunlara mukabil cenupta, E u r y m e d o n (köprü çayı) nın döküldüğü deniz ile, şehrin oldukça yakınından geçen ve ilk çağlarda İskender'in Side (Eski Antalya) dan Sillyon'a dönüşü ile meşhur olan Perge (Murtuna) - Side caddesi; nehrin yanından bir caddeden Selge'ye (Zerk köyü civarındaki harabe) doğru da bir yol ayrılır . Bu vaziyete nazaran Aspendos'un dört büyük kapısından hangisinin daha mühim olduğunu tâyinde tereddüt kalmaz .

Yumurta biçiminde olan garp ciheti, şehrin arka ciheti olarak kaydedilirse ve genişliyen şark ciheti karşımıza alırsak o zaman cenuptaki kapının, şarktaki kapıya nazaran çok daha fazla ehemmiyetli ve faydalı olduğu meydana çıkar .

Şarktaki kapıyı merasim kapısı olarak kabul etmek daha doğru olabilir; çünkü bu kapı tiyatro ile stad-yom arasında ve ortada bulunmaktadır . Cenuptaki kapının rüchani muhtelif ahvalde kendini gösterir . Bu

kapı önünde, bugünkü Belkıs köyü gibi, alt şehrin en önemli harabeleri bulunmaktadır . (Plânda bunlar X Y c d e ile gösterilmiştir) .

Diğer büyük kapılardan hiç biri bunun kadar tahkim edilmiş görünmemektedirler . Bu kapının muhteşem teçhizatından, daha doğrusu tahkimatından biri de mâbettir .

Bu mâbedin besbelli olan harabesi kulenin arkasında, medhalin soiunda bulunmaktadır . Temeli, ihtimamla üst üste konulmuş ve eskiden biri birine tutturulmuş kesme breça taşlarından yapılmıştır . Şark ve şimal-şark istikametine konulmuştur . Küçükçe bir c e l l a önünde biraz büyükçe bir avlusu (Vorhalle) vardır . Garpta kireç taşlarından bir merdiven vardır .

Şimalde, mâbedin yanında (Plânda R harfi ile gösterilen) büyük, daire şeklinde, breçadan bir temel göze çarpar; bu temel, Atina'ya mahsus " P n y x " ile bir orchestrayı hatırlatabilen yuvarlak bir terasın etrafını çevirir .

Tam burada yol dört caddeye ayrılır; şüphesiz bugün bunların büyük bir kısmı geçilmez bir halde dirler . Bu caddelerden ikisi soldadır ve yakında iki boğazın içinden geçerek, garptaki tepeye doğru uzanırlar . Bu caddelerden biri sağdadır; ve bunlara benzer bir boğazdan geçerek şarktaki tepeye doğru uzanır . Dördüncü cadde dos doğru olarak çöküntüyü takip eder ve şarktaki büyük kapıya çıkar .

Antalya'dan Anamur'a Doğru

— III. —

S. Fikri ERTEN

Müze Direktörü

Sarılar köyünde dikkate değer ikinci bir bina da , (1907 - 1323) yılında yanmış olan Tuğay zadelerin pek büyük ve muntazam konaklarıdır . Cebhesi güneye bakan bu iki katlı konağın enkazı ve yüksek duvarları hâlâ mevcuttur . Bu yangında Türk eserlerine ait pek çok silâhlar, halılar ve elbiselerle hesapsız eski avanınin dahi yanmış olduğu söylenmektedir. Konağın üst katında henüz yıkılmamış olan hamamın döşemeleri ve kapı dikmelerinin mermerden olduğuna bakılırsa konakta her türlü istirahat esbabı temin edilmişti . Konaklara bitişik ve yangından kurtulmuş; fakat bilâhara o da harap olmuş fevkaniğ selâmlığı görmek Tuğayların eski debdebe ve daratının ne derece yüksek olduğunu anlamaya kâfi bir delildir .

Selâmlığın konaktan daha önce yapılmış olduğu ve hatta Kadı Abdurrahman Paşa ile edilen çarpışma sırasında Kadı Paşa tarafları tarafından muhasara edildiği anlaşılmakta ve bu çarpışmada atılan kurşunların izleri selâmlık duvarlarında hâlâ gösterilmektedir .

Se lâmlığın işlenmiş pencere kapakları ile kapısını söktürerek müzemize hediye eden Bay Cemal Tuğayoğluna burada teşekkür etmeyi bir ödev sayarım.

Rivayete göre yanan konak , Kadı Paşa'nın meşhur vakasından sonra Tuğaylardan Ali ağa tarafından yaptırılmıştır. Konağın bahçesi çok geniş ve müteaddit havuzlarla bezenmiştir . Bahçenin bir kaç kapısı vardır ki, birisinin yanı başında Selçuk yazılarına benzer bazı yazı parçaları görülüyor . Cümle kapısının yanı başında görülen bir kitabede yalnız “ Tuğay zade Mehmet bin Mustafa „ kelimeleri okunabiliyor .

Yanan konakta Tuğaylar sülâlesinin tarihiğ vakalarını natık silsilemelerin dahi yanmış olduğu ifade edilmektedir ki, cidden zayıttandır. Çünkü bu sülâlenin uzun müddet buralarda mühim roller oynadıkları şüphesizdir .

Bu sülâlenin , birinci Bayezid zamanında Horasandan geldiği ve vaktile Karasulu aşireti ile bir çok savaşlarda buldukları ve

Mehmet Beye kızlarından dolayı Kadı Abdurrahman Paşa ile araları açılarak çarpışmalar yaptıkları ve bu çarpışmada Antalya mütesellimi Tekelioğlunun kendileri ile müttfik bulunduğu söylenmektedir .

Sarılarda Tuğay sülâlesine ait muntazam bir kabristan vardır ki, kabir taşlarının bâzılarında atideki tarihler okunmaktadır :Süleyman ağa

bin Mustafa 1117 , İbrahim ağa bin Mehmet ağa 1180, Kethüda Mehmet ağa 1178, Mustafa ağa 1228, Güli-zar 1222 , Mehmet Reşit bin Ali 1258, Mehmet Ali bin Ali 1265 , Ayşe Hanım binti Emin ağa 1280. Hacı Mehmet Emin Bey 1300 .

Kabir taşlarının birisinde :

Olcak fermanı hak ister icabet davete .
Emrine muti olan cümle ebrarı izzete .

Azmedüp gitti bekayı milkine bir merdi sahi .
El çeküp fâni cihandan erdi kurbi rahmete .

Hayatında ruzişep ikram edardi âleme .
Hanesinde nice kimse el sunardı nimete .

Manavgat kazası Müdürü Tuğay zade merhum Ali efendinin ruhiçün fatiha . 1279

Yukarda yazılı konağın bânisi bu zattır .

* * *

Sarıların 1,5 saat kuzey doğusunda Şihler köyü civarında Tuğaylara ait diğer bir mezarın bulunduğu ve bu mezar sahibi dahi kız maddesinden dolayı Kadı Paşa ile savaş ederken orada şehit olduğunu natık bir mezar taşının bulunduğu söyleniyordu . Oraya giderek taşın yazısını okudum. Bu taşın (mürur eden kabrimden. Durdukça bizi yad ettirecek yareten murad bir duâdır. Bu taşın yanaysa yarın sanadır. Tuğay zade Emin ağa bin Mehmet ağa ruhuna fatiha 1217) yazılı ise de şehit edildiğine dair bir ibare mevcut değildir . Konağın alt tarafında 1200 hicriğ yılında Mehmet Emin bin Mehmet bin Mustafa Tuğay zade tarafından yaptırılmış bir çeşme mevcuttur .

* * *

Sarılar köyünün 2,5 saat kadar kuzey doğusunda ve Şihler köyüne yarım saat mesafede eski (Seleuxia) harabesi vardır ki, şimdiki adı Hisardır. Bunun daha kuzeyinde Hisarcık denilen yerde diğer bir harabe vardır .

* * *

İstrabon coğrafyasında , Aspendos ile Side'nin kuzey taraflarındaki tepelerde zeytin ağaçları içerisinde birçok küçük şehirlerin mevcut olduğu ve onun için hıristiyanlık devrinde bu havalide bir piskoposluk makamı ihdas edildiği yazılıdır .

Sarılar'ın bir kaç saat kuzeyinde ve (Çay içi) köyünün yukarısındaki tepeler üzerinde oldukça büyük bir şehir harabesi vardır . Yine kuzey doğusunda eski taşlar kullanılarak yapılan köprünün öbür yakasında , yayla cihetinde Bizans devrine ait müteferrik harabeler görülmektedir . Eski piskopos kayıtlarında ismi geçmekte olan (Manava) kadim piskoposluk şehri dahi burası olmak ihtimali vardır. Kilise kuyudatına göre 680 tarihinde (Manava), daha kuzeyindeki (Katenna - Gødene) ile birlikte bir piskoposluk şehri olmak üzere birleştirilmişti. Manava mevki Katenna ile dağların güney cihetinde olan deniz sahilinde olduğu Ramzey coğrafyasında yazılıdır . [1]

Sarılar'dan (Manavgat - Pazarcı) ya olan mesafe bir saattir. Aralarında bir az yüksek ve devamlı bir tepe mevcut olup tamamen çam ağaç-

[1] Hans Rott eseri , sayfa 100 ve 419 Leipzig tabı

ları ile mesturdur.(Pazarcı), Sarılar'ın güneyinde ve eski taksime göre Pamfilya'nın gündoğu hududunu teşkil eden Karasu mânasına (Melas) ve (Nigres) e nazaran soğuk su manasına olarak (Giriyanero) yani (Manavgat çayı) nın sol sahilinde bir kaza merkezidir. Merkezin ismi (Pazarcı) olup denizden 1,5 saat kadarsıçeridedir. Havanın müsait zamanlarında Antalya'dan buraya bir kaç yelkenli gemi daima yolcu ve eşya taşımakta olduğu gibi burası , Akseki'nin de iskelesidir

Manavgat çayı hiç bir yerde geçit vermeyen çaylardandır. Kışın yükselmekte ve bazen batı tarafındaki ovayı su altında bırakmaktadır . Suyu soğuk ise de mevaddı uzviyesi pek çok ve etrafı bataklık bulunduğundan kasabayı sıtma ile tehdit etmektedir. Çayın derinliği dört metreden fazla ve genişliği 25 - 50 metredir .

Pazarcı, Düşenbih nahiyesinin merkezi iken 1334 senesi 25 Temmuzunda kaza' merkezi olmuştur . Lehçei Osmanide: Manavgatın Alâiye kazasına merbut olduğu ve Düşenbihin de Teke'de (Senir) e mülhak bir kaza olduğu yazılıdır. [2]

Bu havali, Akseki'nin Çimi köyünden Abdi ve Şaban paşaların çiftliği imiş [3] . Ahalisi kâmilen göçebe bulunuyormuş . Bugünkü binaların 1305 den sonra yapıldığı rivayet olunmaktadır .

[2] 16 Rabiülevvel 1273 tarihine aid elime geçen bir beratta Senir maa Düşenbih kazasına tahi Seydiler karyesinde vaki Seydi Cemal Camii vakfından yevmi iki akça vazife ile hitabet ciheti mutasarrıfı Mehmet Halife hafidi sağır Abdullah bini Ömerin vefatı üzerine veledi sağiri kesbi liyakat edinceye kadar Mehmet bini Hüseyine verildiğini yazıyor .

[3] Çimi köyünde Abdi Paşanın kabri mevcut olup taşında atideki yazıyı okumuştum : Hüvel baki . Fenadan bekaya eyledi rihlet, ede kabrini hak ravzayi cennet . Merhum ve mağfur . Abdi Paşanın ruhu için fatiha 1259 .

Bu kabir yanında 1194 hicrî yılında vefat eden İbrahim Paşa zade Mehmet Sadık Paşa kabri ve 1273 de vefat eden Halil Hüsrev paşanın validesi (Sadete) hanımın kabri mevcuttur . Şaban paşanın kabri buralarda görülüyor .

MUTLU BİR NİKÂH TÖRENİ

Halkevimiz Müze ve Sergi Şuğbesi Başkanı Bay S. Fikri Erlen'in kızı, evimiz üyelerinden ve Gazi İlkokulu Öğretmenlerinden Bayan Fazilet Erlen'le yine evimiz Çil - Tarih - Edebiyat Şuğbesi üyesi ve Rize Edebiyat Öğretmeni Bay Selim Reşioğlu'nun nikâh törenleri 26 Mart 1938 tarihinde, Belediye salonlarını dolduran davetliler ve arkadaşları huzurunda yapılmıştır. Törende Korgeneral Kiramellin Kocaman ve Albay Şahip Örgüşâhil olmuşlardır. Genç arkadaşlarımızı kullular , yeni yuvalarında saateller dileriz .

TÜRKAKDENİZ

Alanya Karamanlıları

VE

ALANYA BEYİ KILIÇARSLAN

Fuat SALUR

Alanya Halkevi Başkan

Büyük Selçuk İmperatorluğunun inkırazında Anadolu'da yer yer teşekkül eden Beyliklerin içinde en mühimlerinden birisi Karaman oğullarının ilk defa merkezi (Larende) de olmak üzere kurdukları Karaman Beyliği idi .

Osman oğulları, köhne Bizans'ın tekfurları üzerine muzafferiyetten muzafferiyete koşuyorlardı ve Selçuk emkazi üzerine kurulan Beyliklerin en bahtlısı olarak gittikçe genişliyorlardı. Etrafı muhtelif Türk Beylikleriyle çevrilmiş olan Karaman oğulları ise çökmüş bir İmperatorluğun döküntülerini ihya etmekle meşgul oluyor. Ve coğrafiğ vaziyeti itibarile de fütihatla memleketine yeni ülke ve yeni ganimet kazandırmak fırsatına nail olamıyordu .

Karaman Beyleri, Osmanlıların ilk devrinde olduğu gibi, memleketlerinin idaresinde kardeşlerini de ortak kılıyorlardı. Bu cümleden olmak üzere Karamanın vefatından sonra Mehmet Bey Larende , Konya ve civarını; Karaman oğlu Yusuf Bey de Alanya kalesini idare ediyordu.

Meşhur Seyyah İbni Batuta buraları gezerken (Larende Sultanının Melik Bedrettin bini Karaman oldu -

ğunu ve Larende mukaddema liebeveyn biraderi Musanın tahtı hükmünde bulunduğu halde bunu Melik Nasır bir ivaz mukabilinde alarak emir ve asker gönderdiğini bâdehu Sultan Bedrettini nasb ve istilâ ile orada bir saray inşa eylediğini) kaydediyor . [1]

Yine mezkûr seyahatnamede (Alanyanın deniz üzerinde bir azim kasaba olup ahalisi Türkmen olduğunu ve sahile on mil mesafede oturan Karaman oğlu Yusuf Beyin tahtı hükmünde olduğunu ve Yusuf Beyin kendisine bir çok hediyeler vererek izaz ettiğini) yazıyor .

Şu halde İbni Batuta'nın aynı zamana tesadüf eden bu seyahatnamesinden anlıyoruz ki, Larende ve Konyada Karaman oğlu Bedrettin Bey hükûmet icra ederken Alanyada da amcası olan Karaman oğlu Yusuf Bey hüküm sürüyordu .

Kaldı ki, Alanya Karamanlılarının ayrı olarak hükûmet icra ettiklerini Alanyanın yukarı Oba mevkiinde Karaman oğlu Mahmut Bey tarafından yaptırılan Gülfeşan camii üzerindeki kitabeden de anlıyoruz. Mezkûr kita-

(1) İbni Batuta seyahatnamesi , Mehmet Şerif tercümesi .

be elyevm Alanyanın Oba köyü okulu müzesinde saklıdır .

Kıymetli yazılarıyla İsparta Ün mecmuasını değerlendiren Bay Tahir Erdem de bu kitabeden bir yazısında bahsetmişti [2]

Kitabe aynen şöyledir :

*Ve innelmesacide felâteddeu maallâhi ahaden
BinilEmirülmuazzam Mahmut bini Alâettin bini Yusuf
Bini Karaman fi sene hamse ve sebin ve seb'anie*

Kitabedeki [Karaman oğlu Yusuf Beyin oğlu Alâettinin oğlu Emirülmuazzam Mahmut] şeklinde bir silsile Konya Karamanlılarında mevcüt değildir .

Ş u h a l d e A l a n y a K a r a m a n l ı l a r ı K o n y a K a r a m a n l ı l a r ı n d a n a y r ı b i r ş u ğ b e o l a r a k h ü k ü m s ü r e g e l m i ş l e r d i r . Tarihi Osmâni encümeni mecmuasının 1 Ağustos 1330 tarihli 27 inci sayısında Bay Halil Ethem (İbni Batutanın seyahatı sıralarında bütün bu havali Karaman oğullarının elinde idi . İhtimal ki, Yusuf Bey bunlar tarafından mansup bir emîr idi) demekte ise

(2) İsparta Ün mecmuası sayı 35 / 36 Karaman oğlu tarihini aydınlatan yeni belgeler.

de Karaman oğlu Yusuf Beyin o zamanki müstakil Beylere izafe edildiği şekilde. Alanyanın emîri muazzam olduğu yukarıdaki kitabede görüldüğü üzere teselsül eden bir sülâlenin vücudile sabittir .

* * *

İbni Batuta Alâiye Sultanı Yusuf Beye 733 de mülâki olmuştur . Bu sülâleden 775 senesinde Gülfeşan camiinin bânisi Emîri Muazzam Mahmudu görüyoruz .

Bay Tahir Erdemin yukarıda zikrettiğimiz yazısında; Yazla mezarlığın

da bulunup İsparta Halkevi müzesinin 116 inci sıra numarasında kayıtlı mezar kitabesi ile (815) tarihinde ölüp (Mahmut bin Alâettin Bey El'alâi) nin oğlu olan Hacı Celâlettine kadar iletmektedir .

Arkadaşım Nevfel Türelinin (Türkakdeniz) mecmuasının (5) inci sayısında kaydettiği ve Alanyada (Ömerin Süleyman) adında bir kayıkcının kale harabeleri arasında bulup, yaptırdığı ev divarı içine süsleyerek koyduğu kitabeye göre [şekil] Alanyada (827) tarihinde Emîri Mu-

azzam Karaman bin Savcı Elmevleviyi görüyoruz. (Resim) .

*
* *

Anadolu Beyliklerinin mülkiğ teşkilâtını alt üst eden Timurlenkin Yıldırım üzerine olan darbesi bu tarihten evveldir . [1402]

Sevgili dostum Naci Kumun (Türkakdeniz) in (3) üncü sayısında (Alanya Beyi Kılıçarslanın bir vakfiyesi) hakkında yazdığı yazıda (Abdulkadir Sadrettin) isminde bir zatın yazmış olduğu (Şifa sadri) namındaki arapça umumî tarihinden naklen :

(Osmanlı hükûmeti ile Timurlenk 'in İmperatorluğu arasında zuhur eden 1402 Ankara harbinde Timurlenk 'in galip gelerek bütün Anadoluyu istilâ ettiği gibi bütün Hamitili mıntakasını da yedi zaptına geçirmiş olduğundan Hamit oğlu Kemalettin Hüseyin Beyin oğlu Lütfü Bey babasının ülkesine vaz'iyet etmiş ve Timurlenkin avdetine kadar muti kalmıştır. 1476 tarihinde oğlu Kılıçarslan gördüğü tazyik üzerine bütün memleketi hükûmeti Osmaniyeye terk ile Gümölcine Mutasarrıfı olmuştur.) denilmektedir.

Timurun istilâsından sonra ortada bir Hamit oğulları hâkimiyeti kalmamış ve bu diyar tamamile Karaman oğullarının yedi zaptına geçmiştir .

İsparta Halkevi müzesinde bulunan mezar kitabesinden Alanya Karamanlılarının (815) tarihine ve belki daha sonralara kadar bu havalide hüküm sürdüğü ve yine Alanyada Kale harabeleri içinde bulunan kitabedeki isimden itibasen Emîr Muazzam Karaman bini Savcı Elmevlevinin

yine bu sülâleden bir Bey olduğu muhakkaktır .

Esasen o zamanlar Timurlenk 'in istilâsından başka bu civarda siyasiğ bir değışikligi icabeden bir hal de olmamıştır .

*
* *

Şu halde Aşık paşa zade tarihine göre " Lütfü Bey oğlu " , Solak zade tarihine göre " Ahdüllâtif Bey oğlu " , ve elyevm Alanyada Mütevellî oğlu Alide bulunan vakfiyeye göre " Ali Bey oğlu " , Kılıçarslan olan son Alanya Beyi kimdir ?

Bir kere bazı tarihlerin yazdığı gibi bu tarihten iki yüz sene evvelinkiraz bulmuş Selçukilerden bir Bey değildir . Çünkü arada seyahatname ve kitabelerle mevsuk yüz küsur senelik bir Karaman Beyliği mevcuttur .

Mütevellî oğlu Alide bulunan vakfiye (Elâmirülkebir Kılıçarslan bini Ali Bey) tarafından (Figurretinin şehri Cemazilulâ mineşşuhurüseneti sittete ve sittin ve semanemie) tarihinde (Celâlettin bini Yusufelhâkim Bi medineti Alâiye) ye tanzim ettirilmiştir .

Bu vakfiye arkadaşım Nevfel Türelinin iddia ettikleri gibi tarihsiz ve zamanında yazılmamış değildir . Değerli Kültür Direktörümüz Bay Kemal Kayadan , bu vakfiyenin bir fotoğrafisinin aldırılarak (Türkakdeniz) mecmuasına tarihiğ bir vesika ilâvesi olarak konmasını rica ederim .

Kılıçarslan Beyin babası tarih kitaplarında " Lütfü Bey " ve işbu

TÜRK AKDENİZ

Hâmit SELEKLER

Akdeniz'in ufkunu bir mavi duman gölgeliyor.
Elli kalyonlu donanmayı hümayun geliyor.

YAHYA KEMAL

Ufkunda şafaklar tutuşurken suya indim
Dün, Barbaros'un gezdiği sahilde gezindim.
Durgundu deniz, rengi pırıldardı, solardı,
Lâkin gene üstünde bütün heybeti vardı.

Daldım ona hasretle, durup, bir kenarından
Sandım gene Türk Akdeniz'in mor

sularından
Geçmekte şeref mevkiyi kalyon ve kadirga
Yelkenlerinin gölgesi vurmuş gibi ufka
Toplandı göğün sisli cenubunda bulutlar.

Toplandı hayalimde benim, sonra, hudutlar
Ardında kalan yerler için duyduğum özlem.

Bir parça serinlikle, dedim, almımı meltem
Okşarsa, biraz, belki bu hasret bitecektir

Kalbimdeki gurbet bitecektir.

Lâkin gene durgundu deniz gönlüm alevdi
-Gönlüm ki derin aşk ile öz yurdunu seydi.-

vakfiyede " Ali Bey ,, dir . Bunların hangisi doğru ? .

Sonra .. Karaman oğlu soyundan mıdır ?.. Hamit oğlu soyundan mı ? ..

1426 tarihlerinde bir siyasiğ kombinezona tesadüf ediyoruz :

Bu tarihte Mısır kölemenleriyle Kıbrıs kralı arasında vaki deniz harbinde Karaman oğlu Ali Bey Kıbrıs kralına yardım için Kıbrıs sahillerine gelmişti . .

Halbu ki, 1444 de Alâiye Emîri Lütfü Beyin Kıbrıs kralına karşı Mısırlılar lehine muharebe için bir filo hazırladığını görüyoruz . .

(827 - 1429) tarihlerinde Emîri Muazzam olan Karaman bini Savci-elmevleviden on beş sene sonra rastladığımız bu Emîr Karaman soyundan değil de nedir ? .

O halde Karaman soyundan olan iki Beyliğin birisinin Mısır kölemenleriyle müttefik, diğerinin düşman olması acaba siyasiğ menfaatları icabı mıdır ? .

Âşık paşa zade , tarihinde Alâiye nin Osmanlılar tarafından fethini hi-

kâye ederken aynen şöyle yazıyor :
(. . . . Ve ol Alâiyenin Beyi Lütfü Bey oğlu Kılıçarslan'dır . Gedik eri hisarın üzerine vardı filhal toplar kuruldu. Hisarın halkı topları gördüler eyttiler (dediler) bu gelen Karaman oğlu gibi değildir. Bununla cenk faide vermez)

Kılıçarslan Beyin maiyetinin bu gelen Karaman oğlu gibi değildir, demeleri Osmanlıların kuvvetinin derecesini anlatmaları noktasından mı ; yoksa bu meyanda Kılıçarslan'la Karaman oğlunun düşman olduklarından mı ? . .

Mısır kölemenlerinin siyasiğ bir müttefiki olan bu kalenin dahiliğ nizamında Mısırlılar ne dereceye kadar nüfuz sahibi idiler ? .

Kılıçarslan Beyin, Fatihin kendisine tevcih ettiği Gümölcine Vilâyetinden Mısırlılar nezdine kaçtığını biliyoruz .

Bütün bu tarihiğ vekayi teferruat ve kombinezonları karşısında Alanya'nın son Beyi Kılıçarslanın kim olduğuna kıymetli tarihçilerimizin cevap vermesini bekliyoruz .

MUTLU İKİ NİŞAN TÖRENİ

1) C. H. D. Antalya İlgönkurul ve Vilâyet Daimiğ Encümeni Üyelerinden Bay Ali Olcay'ın kızı Bayan Melâhal Olcay'la, Serik Cumhuriyet Müddei Umumisi Bay Fahri Akpınar'ın nişan törenleri 20 Mart 1938 Pazar akşamı ;

2) İlimiz Desterdarı Bay Hükrü Işık'ın kızı Bayan Asiye Işık'la, Akseki Cumhuriyet Müddei Umumisi Bay Ahmet Apaydın'ın Nişan törenleri 28 Mart 1938 Pazartesi günü Sayın İlbayın ve birçok dostları ile akrabasının huzurunda kullanılmıştır .

Temelleri atılan her iki yuva için sürekli dirilikler dileriz .

TÜRKAKDENİZ

Yeni « İlkokul Programı » Tatbikatı

1936 - 7 ders yılından itibaren yürürlüğe geçen İlkokul programının, Antalya İlkokullarında nasıl tatbik edildiği ve bu tatbikattan elde edilen sonuçlar aşağıdaki yazıda kısaca gösterilmiştir . Bu yazının baş tarafı geçen sayımızdadır .

Hilmi TUNCER
İlköğretim İspekteri

— 2 —

H A Y A T B İ L G İ S İ

1) Program; yıllık bir plân ve sırası geldikçe ünite plânları hazırlanmasını istiyor ve bu hususta direktifler veriyor .

Her öğretmen ve İl merkezinde (Sınıt Öğretmenleri İşbirlikleri) , ders yılı başında toplanarak üniteleri mahalliğ şartlara göre tâdil ettikten sonra mevsimler, münasebetler ve mevzuların kıymetleri, müşahede ve inceleme yerleri nazarı dikkata alınarak yıllık plân hazırlamaktadır . (Bu plânlar, yeni Kültür dergisinin 21. , 23. ve 24. sayıları ile neşredilmiştir .)

Her ünitenin cüzütamları ve mөлûmat hududu, sık sık toplanan sınıf öğretmenleri İşbirliğince tesbit edildikten sonra her öğretmen ünitelerin toptan plânını yaparak işleyeceği ders saatına taksimini işaret etmektedir .

Ş İkinci devrede, bir ders vaktından fazla sürecek uzun bahislérin de plân-

ları tam yaptırılmakta, aynı şekilde ders saatlarının tevzii gösterilmektedir .

Ş Öğretmen tarafından hazırlanan plânlar daha ziyade işlenecek konuya karşı öğretmenin kendisini hazırlaması mahiyetinde kabul edilmekte, işlenecek ve incelenecek bir iş için talebenin sınıf faaliyeti esnasında müştereken kararlaştıracakları esasların, asıl istenen plân olduğıa noktasına karşı öğretmenler bir kanaat sahibidirler .

Bu maksatla plân defterlerinde ayrılan boş sütunlara, öğretmen tarafından hazırlanan plânda, talebenin iştiraki ile yapılan tâdilât işaret ettirmektedir .

Talebenin vazifeler paylaşması suretile mevzuların, maddiğ ve maneviğ şumullü mânası ile iş prensibine uygun şekillerde işlenmesine azamiğ derecede ehemmiyet verilmektedir .

İşini seven, mesleğine bağılı bulunan arkadaşlar, programın bu sahadaki direktiflerini kavrayabilmekte ve yapılan

işaretlerden istifade ederek vazifelerine hazırlanmakta, iş prensibine göre faaliyetlerini tanzim ve idarede gittikçe daha muvaffakiyetli adımlar atmaktadırlar .

2) Program; her üniteye ait muhtelif faaliyetlerin, bir defter veya dosyaya girecek olan kâğıtlara tesbit edilmesine, öğretim sistemi ile defter tutuş tarzı arasında uygunluk teminine işaret etmiştir . Talebenin müşahede veya ziyaret ederek, yahut birine sorarak, yahut kitaba müracaatla elde ettikleri bilgi ve intibalar, malûmatın hayatta tatbikine ait faaliyetler çeşitli ifade vasıtaları ile (Hesap,, Resim, Yazı, Plân, Grafik, Diyagram, v. s.) bir arada tesbit edilerek iş defterlerine (dosyalara) geçirilmekte; temrin mahiyetinde olan faaliyetler de, tarih sırası ile temrin defterlerine kaydettirilmektedir .

İş ve temrin defterleri üzerinde çok meşgul olduğundan öğretmenler ekseriyetle bu iş üzerinde aydınlanmışlar ve işlerine, maksata uygun bir istikamet vermişlerdir .

— 3 —

HESAP — GEOMETRİ

Yeni programın hesap dersindeki başlıca hususiyetleri :

1) Problemlerin; ycrine göre sembollerle, şekil, çizgi ve Viyana usulü grafiklerle izahına yer vermesi ve bu yollardan hesap dersinde de diğer derslere yardım edici bağlılık gözetmesidir . Bu direktif her arkadaş tarafından kavranmıştır . Hesap bilgisini diğer ders konuları ile tabiiğ yollardan irtibatlı yürütmeğe, bütün ders faaliyetlerinin biri birine

yardımcı rollerini gözönünde bulundurmâğa çalışmaktayız .

2) Rakamların şekillerini ve terسيم istikametlerini, matematik işaretleri katiyetle tayin etmesidir . Programdaki bu hususiyet; her yerde, her okul ve dersanede rakam ve matematik işaretlerin yazılış ve kullanılışında vahdet temin etmiştir .

3) program; grafikle ifade işine çok ehemmiyet vermiştir . Öğretmen arkadaşlarımız Viyana usulü grafiğın mahiyetine esas itibarile nüfuz etmişlerdir . Hesap, Geometri ve Resim-İş derslerinin yardımı ile bilhassa Coğrafya derslerinde kemmiğ malûmatı canlı olarak gösterme ve mukayese faaliyetlerinde her türlü grafiklerden istifadeye çalışılmaktadır .

4) Bahislerin programda gösterilen rakam sırasına göre takip edilmeyerek, bu mevzuların ders yılı sonuna kadar öğretilmesi tasrih edilmesi de yeni programın hususiyetlerindendir . Bu sarahatten aydınlanan öğretmenler, artık birinci sıra numarasındaki; meselâ (yüz binlere kadar yazma) işini bitirmeden “ toplama ,, ya başlamak ve yine bahisler sırasına tâbi olarak sene sonu yaklaşmadan (ölçek ve kesirler) bahsine temas eylememek vaziyetlerinden kurtulmuşlar; sene başından sonuna kadar her bahsin ehemmiyetine ve kavranış kolaylığına göre her numaradaki bahsi bütün yıla tevzi eylemek suretiyle daha yararlı şekillerde çalışmağa başlamışlardır . (Bu çalışmayı gösteren yıllık plânlarımız, Yeni Kültür dergisinin 21. 23. ve 24. numaralı sayıları ile neşredilmiştir) .

5) Program, defter tutma usulle-

rinin de gösterilmesini işaret etmiştir . Okullarımızın çoğunda faul bulunan K ı z ı l a y G e n ç l i k K o l l a r ı n a , bir çok okullardaki k o o p a r a t i f teşkilâtına ve b i r i k t i r m e s a n d ı k l a r ı n a ait defterleri tutturma, faturaları ve senetleri tetkik ettirme gibi vasıtalarla, amelî olarak bu direktife uygun mesaiye yer verilmektedir .

6) Beşinci sınıf hesap müfredatı yüklü gelmektedir. Bu sınıfta (katmerli faiz) hazmettirilemiyor . Dör - d ü n c ü s ı n ı f t a kolay rakamlar arasın - da basit kısaltıya, bayağı kesirlerin muhtelif ölçülere nazaran kıymetlerinin öğrenilmesine ve mukayesesine yer verildiği takdirde beşinci sınıfın katmerli faizden maada programında tâ - dilâta lüzum kalmayacağı, bu yüz - den dördüncü sınıf programının ağırlaşmıyacağı ve bu değişiklikten sonra 3. , 4. ve 5. sınıfların hesap programlarında ahenkli yükselişin temin edileceği kanaatındayım .

*
* *

Geometri dersine gelince; progra - mın bu dersdeki hususiyetleri :

1) Tabiatın meydana getirdiği ve insan eli ile vücut bulmuş bütün eşyayı, Geometri dersinin tetkik sa - hasına alması; bu eşyanın şekillerinde maksada uygunluğun tetkikine önem vermesidir .

2) İlk devrede geometriye hazır - lık mahiyetindeki, eşyayı tanıma saf - halarını her sınıf seviyesine göre izah etmesi, 3. sınıfta geometrik mefhum - lar kazandırılmasına işaret eyleme - sidir .

Bu iki maddede hülâsa edilen geometri dersinin yeni programdaki bu hususiyetleri; insan émeğinin ye - rine masruf olması bakımından, geo - metrik şekillere doğru gidişin daha iyi sezilmesine yardım etmekte, geo - metrik anlayışların derecesini; ilk dev - rede de göstererek 4. sınıfta Geo - metri dersi ile karşılaşacak çocuğun yadırgamasını önlemekte ve bu sınıfta daha iyi hazırlanarak gelmelerini temin etmektedir .

— 4 —

R E S İ M — İ Ş

1926 tarihli eski programda he - defleri ayrı ayrı izah edilmiş olan Resim ve Elishleri dersleri, aynı ma - hiyette i f a d e d e r s l e r i olmak itibariyle, yeni programda birleştirilmiştir .

Bu dersin, eski programa nazaran hususiyetleri nazarı dikkate alınmak - tadır . İl merkezinde, Lise İş dersleri öğretmeni Bay Davut tarafından ya - pılan tatbikathı musahabelerde öğret - menlerimiz ebruli, kola ve abojur kâğıtları imâlini, kâğat ve bez par - çalarından resim ve tablolar yapma tekniğini öğrenmişler; şimdiye kadar kısmen yabancı kaldıkları bu nevi iş ve tekniklerle de çalışmağa başlamışlardır . İlçe öğretmenleri, teftişler esnasında yapılan tatbikattan müstefit olarak bu sahada İl merkez öğretmenleri gibi Resim - İş programının zayıf cephelerini oldukça takviye etmişler - dir . Köy okulları öğretmenleri de ihzar edildikçe programın tatbikin - deki güçlükler yavaş yavaş ortadan kaldırılacaktır .

— Sonu gelecek sayıda —

KARABAYIR KÖYÜ

— Geçen sayıdan kalan —

Halil ÖZTÜRK
Ö ğ r e t m e n

İçtimaiğ vaziyet

1) İdariğ ve siyasiğ hayat :

Her işin para ile görüldüğü gayet tabiiğ iken bu tabiiğliğı bu köylü asla anlayamadı. Herhangi bir iş için vâki salmaları hoşnutsuzlukla karşılarlar. Hoşa giden şey, muhafazakârlık ve bakımsızlık , hareketsizliktir .

Köylü muhacir değildir .

§ Köylü vergisini öder . Vergi kaçakçılığı , gümrük kaçakçılığı asla yapmaz. Ziraat Bankasına borç ödemekte titiz davranamaz. Bununla beraber borcu da yoktur .

§ İhtiyar hey'etine iştirak etme alâkası eskiden yok imiş. Son yönkurulun seçiminde seçim usulü köylüye öğretildi . Hak ve vazife anlatıldı . Şu halde seçime giriş nisbeti daha tazedir . Hele kadınlarından henüz azdır .

Bu köyde parti yoktur. Yalnız müzevirlik ve fitnecilik boldur .

§ Son senelerde mütegalibeler faaliyetini durdurdular ise de her fırsattan istifadeyi kollamak istidadındadırlar. Bu hususta öğretmenin ve okulun tesiri vardır .

Yönkurulu teşkil eden üyeler öğ-

retmenin yardımı ve nasihatı ile mütegalibelere ön vermemektedirler .

§ İhtiyar hey'eti üyelerinin hepsi gençtir. Yalnız ikisi kırkar yaşındadır. Bunlar okur yazar değildir. Diğer üçü 30zar yaşında , okur yazardılar . Hepsinin seçimine sebep olan mümtazlıkları , hayatlarının namus dairesinde geçmiş olmasındır .

§ Muhtarın çağırısı ile sürek avları yapmak , Cumurluk bayramını kutulamak gibi topluluklardan başka köylü bir de düğün ve derneklerde toplu görünür .

§ Okul civarındaki zeytinliğin ihyasında , duvarının yapılmasında köylünün kısmen tesiri oldu .

Köy sandığı adına yaylada bulunan vakıf tarlalar imece ile ektirilir ve biçirilir .

2) Maşeriğ hayat ve duygu :

Okul çağındakileri gündüzleri okul alakor. Çıkanlar ya davar güderler veya evde ailesine yardımla vakit geçirirler .

Gündüzler şenlikle geçer . Davul zurna bırakılmıyan eski çalgılarıdır. Her düğünde çalınır . Davulcu ve

zurnacı kendinden yetişmiştir . Yeni ev yaptıranların , bilhassa oğlan çocuğu dünyaya gelenlerin ve bazı zenginlerin dernek yaparak köyün erkeklerine ve erkek çocuklarına yemek verdikleri görülür . Bu derneklerde de davul çalınır . Zeybek ve sair oyunlar oynanır, davarlar kesilir, tatlılar yapılır . Davulcuya , zurnacıya çevre ve mendil verilir . Düğünlerde ayrıca ücret te ödenir .

§ Yeni evlenecek bekâr erkek ve kızın evlenme yaşı 18 - 20 dir .

§ Birden fazla karısı olan bir kişi vardır . Dul kalıp evlenmediğinden dolayı bekâr yaşayan erkek ve kadın sayısı 20 dir . Taze dul kadın yoktur; taze dul erkek 2 kişidir .

Her sene Teşrin aylarında 1 - 5 kadar bekâr evlenir. Köyde boşanma vakası son zamanlarda hiç görülüyor. Köyde fuhuş yoktur .

§ Köylünün ahlâk telâkkisi ette ve kazançtadır . Bu telâkki tamamen an'aneviğdir . İctimaiğ insana yakı şır bir ahlâk telâkkisi henüz teessüs etmiş sayılamaz . Fitne ve fesatçılık daha fazla yekdiğerinin ilerlemiş kazancına göz dikmekten ve onun haklı bir çalışma ile elde ettiği kazancı çekememezlikten ileri geliyor .

§ Bu köyde içki ve kumar gibi alışkanlıklar hiç görülmiyen şeylerdir.

§ Köyde arasıra görülen kavga toprak ve tarla meselelerinden ileri gelir . İntikam hissi hiç yoktur . Buna sebep te mevcut değildir .

§ 1 930 senesinde bir ve 1935 senesinde diğeri bir katil hâdisesinden başka eskilerdenberi vak'a zuhur etmemiştir . 6 seneden daha önceleri gün içinde bir iki davar hırsızlığı oluyormuş. Şimdi o da kalkmıştır .

§ Milliğ duygu heyecanlı anlarda beliren gizlenmiş bir halde bulunur. Ulusal Bayramlar bu gizliliklerin açığa vurduğu, sosyal düğümlerin çözüldüğü anlardır . Köylü yurdunu sever . Hemen hemen çağı gelenden askerlik görmiyen; eskilerden olup ta savaşa girmiyen yok gibidir .

3) Geçim ve içtimağ seviye :

Köyde bulunan 104 hanede 500 kadar uüfusun çokluğu çiftçidir . Bir kişi öğretmen, iki kişi marangozdur . Yalnız bir kişi çiftçiliğiyle beraber develerile Korkudeli - Antalya arasında kira ile buğday taşır . Develerini satarak işi arabacılığa çeviren köylünün şu hali övünmeye yarar . Karabayırlılar Antalyanın odun ihtiyacının tahminen $\frac{1}{5}$ ni temin eder . Kömürcülük yok denebilir .

§ Köylünün çokluğu fakirdir . Şu çizelge bunu gösterir :

	Azamiğ	Asgariğ	Vasatiğ	Düşünce
Zengin ev	350	150	200	Senelik kazanç
Orta ev	100	25	70	lire olarak
Fakir ev	20	10	15	

Nüfus başına senelik gelir 40 lira azamiğden 10 lira asgariğye kadar değişir . Bu rakamlar mustakil bir güç sahibine göredir .

	Sayı
§ Zengin ev	10
Orta	40
Fakir	54
Ev tutarı	104

Başlıca servet olarak gayri menkul tarlaları ile hayvanlarıdır . Para olarak servet yalnız bir kişide 500 lira vardır . Köylünün para serveti yoktur .

§ Köylünün evleri, karışık mevad-

dan yapılmış yer evlerdir . 5 kişinin evi yüksek olup o da natamamdır . Sergi olarak hasır, davar kılından dokuma çul ve yünden basılma keçelerdir . Yünden yapılmış " ala kilim „ dedikleri tefriş eşyalarını göçerken süs olarak develerine sardıkları eşyanın üstüne örterler . Ev eşyası şunlardır :

Yufka ekmek pişirmek için : Senit, ok (oklağı) döndüreç, sacak (saç ayak) , saç ;

Kahve takımı : Cezve (cevze derler), fincan (filcan), tepsi, soğudan, kahve değirmeni ;

Çay takımı : Çaydanlık, billor (Çay bardağı) . Kilim tezgâhına (mutaf ağacı) derler .

Kıldan yapılmış çul ve çuval dokuma aletlerine hep birden (işlik ağacı) diyorlar .

Dastar ve bez gibi şeyleri dokuyan alete (tezgâh) adını verirler .

Yağ istihsaline " yayık döğme „ derler .

Yemek pişirmek için haranı (tencere) dıyan (dığan), çanak, çölmek (çömlek) vardır . Kaşşık (kaşık) . . . El liğenile misafirin elini yıkatırlar . Tuzu inceltmek için yuvarlak ve kaypak bir taşa " duz düveci „ tuzu üzerine koydukları yassı ve sırlak taşa (tuz taşı) derler . Namazlağı hususiğ yapılmış küçük bir kilimdir; üzerinde namaz kılarlar . Halı yasdık ve halı heybeleri vardır . Kıl heybelere tohum katarlar . Deve yününden yapılmış çuvallara un korlar . Deve yününden ehram dedikleri örtüleri vardır . Hususiğ yataklığı [yüklük] olmayanlar bu ehramları, yığılı yataklarının üzerine örterler .

Deve yünü ve boyalı yünle basit bir dokuma ile yapılmış ayrıca kilimleri vardır; buna [boz pala] derler. Çiftçiliğe ait saban, boyunduruk, ucu çivili övendire, saban demiri, sürgü; ırgat için orak, tırpan; harman için kağrı, döğen, çatma ipi, yaba, kürek, kalbur, holoz; odun kesme için tahra, nacak; kenevirden mamul urgan ipi buluur .

Ş Köyde sabunu az kullanırlar . Her temizliğin sabunla yapılacağı fikri henüz yenidir . Bir aile senede 3 kilo kadar sabun kullanır . Zengin ve kalabalık aileler için bunun iki misli denebilir. Çünkü 15 günde bir çamaşır yıkanır ve her yıkayımında bir kılıp sabun gider . Artan kısma (sürüntü) adını vererek onunla da yemeklerde elini ve ağzını temizler . Her yemekten sonra ağız yıkamak bazı ailede alışkanlık bile değildir .

Köyde tereyağı az kullanılır . Yemeklere yağ hakkı vermezler; yağ olannı ve olmayanın yaptığı bu cana kıyma işi ile de uğraş gerektir. 4 kişilik orta bir ailenin senelik yiyeceği yağ miktarı 6 kilodur . Bir zengin ise azamiğ bunun üç katını yer . Petrol köye yeni girdi . Is çıkaran kandiller kullanılır . Lâmbaya hafifçe bir temayül var . Okulda ve dışarıda petrolün iyiliği, çıranın ziyarı anlatılıyor . Köyde içyağı kullanılmaz . Kibriti tiryakiler taşır. Bir özbe kibrit, bir eve bir seneden artık yeter . Rakı hiç kullanılmaz . . 104 evli ve 500 nüfuslu bu köyde senede 35 kilo tütün satılır . Tütün cinsi 5,5 ve 6,5 kuruşluk köylü sıgarasıdır .

Ş Her ailenin toprağı vardır . En geniş tarlalara yaylada sahibiz . Or-

ta halli bir evin yayla ve sahil 70 dekar; zengin evin 200 dekar; fakir evin 20 dekar tarlası vardır .

Her ailenin sahip olduğu toprak kendisini refah içinde yaşatamazsa da besler . Toprağı olduğu halde tohum olamadığı için, sırf tohum yüzünden tarlasını zengin ile ortaklama ekenlerin sayısı 20 evi bulmaz. Büyük toprak sahibi yoktur . Tarlası artık olan da topraklarını işler .

§ Bu köyden dışarıya çalışmak için gitmezler . Yalnız arabası olan, devesi olan Korkudeli - Antalya arasında kira ile yük taşır . Son senelerde köyü terkeden yoktur .

İktisadi Vaziyet :

1) Köyün tabiiğ servetleri :

Köyde orman yoktur . Yayla çıplak, sahil ise funda denilen kısa çalılarla örtülüdür . Bu çalılar kesilerek odun ihtiyaçlarını temin ederler .

Kırkgöz suyu ile sulanan 37 evli bir mahallenin istifadesi ancak tarlasını sulamakla kalır . Sanayide kullanılacak suyu yoktur. Mağden de yoktur . Balıkçılık yoktur . Kürklü havyanlardan yalnız tilki vardır. Arasıra avlanılır . Keklik, tavşan vurulur . İstifadesi ancak gıda cihetidir . Satılmaz . Köyün seyyah celbine yarar yeri de yoktur .

2) Köyde Ziraat :

İlkbaharda sürüsü olan dört ev sütten yoğurt ve yağ yaparak Antalya'ya satarlar .

Ziraat: buğday, arpa gibi hubübata

münhasırdır . Mısır da ekilir . Pamuk, susam köye yeni giren ürünlerdir . Su basmış tarlalara herkesin pamuk ve susam ekme arzusu vardır'.

Ziraat bilgi ve tekniğe dayanır şekilde yapılmıyor . Bir kaç pulluk görülse de bu, kara sabanla iş yapanlara bakınca yazılmaya bile değmez bir azlık alıyor . Bununla beraber köylünün son sistem tarım aletleriyle işlenecek toprağı olmayışı "geri,, damgasını vurduğumuz köylüyü mazur gösterebilir . Ziraat işyarı köye hiç uğramaz .

	Kilo
§ 1937 senesi Buğday	100,000
Arpa	104,000
Susam	1,500

§ Köyde inek, keçi, koyun, eşek, kısrak, at, deve gibi hayvanlar vardır.

İnek Sayı	Keçi Sa.	Koyun Sa.	Eşek Sa.	Kısrak Sa.	At Sa.	Deve S.
442	1085	574	225	54	34	111

Köyde devenin yerine araba, keçinin yerine koyun edinme temayülü sevinçle görülmektedir .

§ Köyde kâr getirmeyen mahsullerden, kâr getirenlere geçiş temayülünü küçükte ve büyükte görmekteyiz. Bu hususta bilgisizlik ve muhafazakârlık mevcut değildir . Pamuğun kilo fiatı ile buğdayın kilo fiatı arasındaki farkı bilen köylü niçin muhafazakâr olsun ? Son çağda köylüde susam, pamuk, bağcılık gibi mahsulere fazlaca merak sarmış olduğu iş ve görünüşlerinden anlaşılıyor . . . Su basan tarlasına herkes asma çubuğu sokmaktadır .

3) Köyde Zanaat :

Küçük sanatlardan dara tutarı yoktur . Üç beş keçisinden ve koyunundan aldığı kılı ve yünü çul ve çuval gibi yaygı dokuyarak basit eşya imal eder . Esasen bu küçük zanaatla geçinen yok olup her ev ihtiyacını temin maksadile çalışır ve dokumasını dokur . Bu işler hiç bir zaman alaca astar gibi genel işe yarar dokumalar değildir .

Ş Köyde bir kişi marangozdur . Bu adam aynı zamanda çiftçidir de..

Diğer gündelik ihtiyaç zanaatı sahibi yoktur .

4) Köyde İktisadi Teşkilatlanma:

Köylü yaylada iken mahsullerini Korkudeli'de satar . Sahilde ise Antalya'ya satar . Köyde kooperatif yoktur . Bu köyde borç sevilmiyen bir huydur . Her aile parası ile ihtiyacını karşılar ve borç etmez . Bankadan para almayı da alışkanlık edinmiştir . Bu parayı salt tarıma harcanmayıp herhangi bir ihtiyacına da sarfeder.. Bankaya borcu yoktur .

Bu göçebe köyünde dükkân yoktur.

D O Ğ U M

Halkevimiz Köycülük Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi ve kadın Doktoru Bay Nurettin Adıson'la Sakarya Okulu Öğretmenlerinden Bayan Nurel Adıson'un 30 Mart 1938 Çarşamba günü bir oğulları Dünyaya gelmiştir . Ana ve babasını kullular; yuvruların n. yurda ve ailesine yararlı bir insan olarak büyüme-ini dileriz .

TÜRKAKDENİZ

ANTALYA İLİ

— BİR DENEME —

— Baş tarafı geçen sayıda —

Tayyar ANAKÖK
Lise Öğretmenlerinden

YER BİÇİMLERİ:

Antalya'nın doğu hududu Eşen çayıdır. Bu çay inşikak (yer yarılması) yeridir. İnşikak hâdisesi bu kısmın teşekkülleri arasında mühim farklar husule getirmiştir. Çayın sağ havzası başka, sol havzası başka manzaralar göstermektedir. Bundan dolayıdır ki, burası Ege denizinin son hududu sayılmış; Akdeniz'in başlangıç noktası bu sahiller itibar edilmiştir.

Ege denizinin teşekkül vaziyeti sahile amut bir çöküntü halinde olduğu için müteaddit koylar, limanlar, körfezler hasıl olmuş, dağlar denize amud kalmıştır. Halbuki Eşen çayının sağ havzasındaki dağların bu vaziyetine mukabil sol havzasındaki dağlar denize muvazi sayılırlar. Seydek köyünden (Kaş) a doğru uzanan (Seydek) ve (Asas) ve (Dümre) çayına mail satıh teşkil eden (Kazan pınarı dağı - 1947) bunun kuzeyinde 2741 metre irtifanda bulunan (Yumru) ve Elmalı'nın etrafında yükselen ve 1100 metreden 2600 metreye kadar muhtelif irtifalarda bulunan Elma, Elmalı, Tahtalı, Mancarlı dağları hep böyledir Dümre çayının sahile muvazi vaziyet almamasına çalışması da bu havali topraklarının ayrı bir teşekkül olduğuna ve binaenaleyh Eşen çayının bir intikal noktası bulunduğuna delâlet etmektedir.

Finike'den itibaren (Kelidonya) ya, oradan Antalya'ya doğru uzanan ârizalarda bir hususiyet göze çarpar : Dağlar kuzey doğuya doğru bir meyil almağa çalışırlar. Fakat (Baş göz) nehri (Alakır) çayı arasında (Toçak) ve Baş nehri kenarında (Gök Bük) köyüne doğru uzanan (Asma tepe) ve güneyine düşen (Alaca-dağ) ve bunun kuzeyinde (Ak dağ) ve Finike'nin (Kara öz) limanının iki tarafında yükselen (Koz) ve (Markiz) dağları ve Antalya'dan görülen (Tahtalıdağı - 2375) Torosların Antalya'da en yüksek tepesi olan (Bey dağı - 3085) güney kuzey istikametinde uzanırlar. Sahiller de dağların vaziyetlerine uyarlar. Alakır çayı havzasında vâdiler dardır. kuzey yüksek, mail satıhlardan güneye doğru vâdiler alçalmakta ve nehre muvazi gitmektedir. Kelidonya - Boğa çayı arasında denize dökülen ufak dereler kâh dağların vaziyetlerine uymakta, kâh denize amut akmaktadırlar. (Tekir ova) dan denize dökülen (Barsak), At limanına dökülen ve (Savrın)

köyünden gelen (Çay); (Ağva) ve (Gönük) ve (Bel dibi) çayları böyledir. Toprağın tabiiğ teşekkül tarzı nehirlerle bu çereyanı vermektedir .

Zeytinada'nın [Antalya'dan görünür] batısına düşen ve Karaman köyünden geldiği için (Karaman) deresi namile yad edilip fakat memleket halkınca Boğa çayı namile maruf olan sâha Antalya'nın batısı ile doğusu arasında intikal sâhası sayıla bilir. Boğa çayının kolları arasında batı - doğu istikametinde uzanan (Tepe dağı), (Bakırlı dağı), (Çalbalı) dağından itibaren Alanya'ya kadar uzanan oldukça uzun bir sâhadaki yer biçimleri bu noktada olduğu gibi doğu - batı istikametinde uzanırlar .

Boğa çayının menbaından başlayarak (Korkudeli) nin (Yeleme) köyüne bir hat çekecek olursak bu hattın şimaline tesadüf eden ârıza istikametlerinin diğer ârizalara benzemediğini görürüz. (Korkudeli) nin batı - kuzeyinde (Yetti), (Kızıl tepe), (Yeleme - 2057) (Çubuk boğazı), (Darım dağı), Serik kazası dahilinde ve Köprü suyu sağ sahillerinde (Ceviz dağı), (Kara taş bel), (Kadir tepe - 1700) sol sahillerinde ve en kuzeyde (Hasan dağı) (Kızıl - kaya - 1803), (Düz ağaç - 2370) (Beş konak - 2381) Manavgat kazasından akan Manavgat suyunun en yukarısında ve sağında (Ak dağı 2409) onun doğusunda (Dalayman - 1900), İbradı civarındaki dağlar , Unullanın vaziyetleri bunu göstermektedir .

Manavgat nehrinden itibaren nehirler ekseriyet itibarile doğu - batı , dağlar ise batı - kuzey ile doğu - güney istikametini alırlar. (Akseki) nin kuzeyinde (Giden gelmez) dağı ve doğu güneye doğru (Kızılın) dağı , (Demirli dağı) , (Çoban dağı) ve onun batı güneyinde (Yıldız dağı), (Haydar dağı - 2362) (Kara kuş dağı) daha doğusuna doğru (Uşak dağı 2474) (Kirazlı 1630) ve bu havaliğnin en yüksek tepesi olan (Ak dağı - 3075) böyledir .

İ K L İ M :

Güney Anadolu bölgesi, Akdeniz iklimine tabiiğ olduğu için güney " Anadolu'dan sayılan Antalya'nın da Akdeniz iklimine tabiiğ olması tabiiğdir. Yalnız Antalya rüzgârlar, topoğrafik şerait yüzünden farklı bir hususiyet gösterir .

Akdeniz iklim hududile bu iklimi diğer iklimlerden ayıran vasıfları bilmekte faide vardır. Çünkü Antalya iklimi etraflıca ve sebepleriyle öğrenilmiş olacaktır . Umumiyetle şu mütalea yürütülebilir :

Nısıf kuzey küresinde güneyden kuzeye doğru üç büyük iklim bölgesi uzanır :

- 1 — [Medariğ iklim] vasatiğ suhnet yüksek, yağmurlar muntazam , mevsimler arasında fark bâriz değildir .
- 2 — [Çöller ve stepler iklimi] , mevsimlere ve günlere göre suhnet farkları yüksek, yazları pek sıcak, kışları pek soğuk , yağmurları azdır .

3 — [Mûtedil bölge]: Her mevsimde yağmur düşer, atlas Okyanusundan gelen ratıp rüzgârları kendine çeker .

Stepler iklimi şu bölgeleri gayet geniş bir kuşak şeklinde kaplar . Büyük çöl ve kuzey Afrikayı batı - doğu istikametinde kaplar. Arabistana geçer, oradan orta Asyaya uzanır. Orta Asyada geniş bir surette bir çöl bölgesi teessüs eder. Bundan bir kol Mezopotamya, doğu Anadolu orta yaylası üzerinden batıya doğru gider .

İşte Akdeniz iklimi büyük kurak bölge ile, her mevsimde yağmur olan ratıp bölge arasında kalır ve iki bölgenin tesirine maruz bulunur ve her ikisinin evsafı alâkadar olur. Pek soğuk mevsiminin yağmurlu , sıcak mevsimin kurak olması sebebi bununla izahedilebilir .

Tabiiğ hâdiselerin bir neticesi olmak üzere [İzmir] , [Antalya], [Mersin] üçü de Akdeniz iklimine tabiiğ olduğu halde İzmirle , Antalya ve Mersin arasında iklim itibarile fark bulunur. Antalya, Mersin daha sıcak , İzmir daha serin olur. Sebep İzmir serinletici iki rüzkârın tesirine tabiiğdir . Antalya ve doğusu bu rüzgârlarlardan mahrumdur .

Yazın Antalya'yı alâkadar eden iki rüzgâr ceryanı hasıl olur :

1 — Atlâs havasını Türkistan havasına bağlayan cereyan, Alpların kuzeyinde teşekkül eder .

2 — Gaskonya körfezinden başlayan cereyandır .

Bu iki cereyanın ikisi de mühimdir ve büyüktür . Birinci ana cereyandan bir rüzgâr kolu ayrılır. Macaristan üzerinden Bosna dağları yamaçlarını (Drina) ve (Morava) vâdilerini takip ederek (stroma) vâdisine girer, Adalar denizine çıkar. Anadolu Yarımadasının vaziyeti dolayısıyla rüzgâr cereyanı burada inhiraf eder. (Eteziyen) rüzgârlarını meydana getirir .

[Eteziyen rüzgârları Adalardenizi ve Yunanistan'da kuzey - doğu ve kuzey - batı arasında esen bir rüzgârdır. Temmuz ayında esen rüzgârların % 83,4 ü Eteziyen rüzgârıdır.]

Eteziyen rüzgârlarının hudunu Ege denizile Marmara denizidir ve serin bir rüzgârdır. İzmir'in Eteziyen sahasında kalıp Antalyanın bu sahadan hariç kalması İzmir'in Antalya'ya nisbetle daha serin kalmasını icab ettirmekte ve birinci cereyanın İzmir'den gelmesi de İzmir'in Antalya'dan farklı bir iklime malik olmasını temin etmektedir .

Antalya Eteziyen sahasına komşudur. Tamamen olmasa bile kısmen ve nisbeten serin bölge ile komşu olması, Mersin ile aralarında iklim farkının doğmasına sebep teşkil eder .

Bunu meteoroloji kaydile isbat etmek kabildir :

Yazın Gelibolu'da vasatiğ sühunet 24,0 - Azamiğ sühunet vasatısı 30,2 dir
 „ İzmir'de „ „ 26,9 - „ „ „ 30,0 „

Bu iki memleket Eteziyen ruzgârlarının tesiri altındadır. Buna karşı :
 Yazın Antalya'da vasatiğ sühunet: 27,2--Azamiğ sühunet vasatiğsi 34,4 dir.
 „ Adana'da „ „ 27,5 - „ „ 35,3 „

Antalya, Adana Eteziyen ruzgârları haricinde kaldıklarından bu kadar mühim bir fark arzemiş olurlar .

İkinci büyük cereyan, Akdeniz kıyılarını yalayarak İskenderon körfezine gider. Oradan Basra körfezine atılır . Çünkü esasen buralar bu ruzgânu kendilerine çekerler .

Antalya bu cereyan arasında bulunur . Binaenaleyh bu cereyanın ratıp tesiratından Antalya istifade eder .

ANTALYANIN KIŞ VAZİYETİ :

Kışın Asya dahilinde yüksek tazyikli bir merkez hasıl olur. Buna mukabil Nil menbaları havalisinde ve medariğ bölgede alçak tazyikli bir merkez vücade gelir. Bundan başka tâliğ olarak: 1 - Karadeniz üzerinden, 2 - İskenderon körfezinde, 3 - Sardunya'da alçak bölgeler teşekkül eder. Antalya'nın Kış vaziyeti bu merkezlerle alâkadar olur .

Büyük hava cereyanı Asya yüksek tazyik merkezinden kuzey Bahri Hazer'e gelir, oradan Arabistana geçer, hattı istivaya varır. Yine Hazer Denizinden tâliğ bir kol Karadeniz'e, bir kol da güney - batıya iner . İskenderon alçak tazyik merkezinin çektiği bu ruzgârlarla Antalya alâkadardır. Kışın Antalya'da bâzen ruzgârların doğu - kuzeyden esmesinin sebep budur .

Antalya'da bâzen kış ruzgârları batı -- kuzeyden eser . Bu ruzgâr Balkan Yarımadasından gelen soğuk ruzgârlardır ki, Balkanlarda Asyanın içerisinden iner. Bir kol Adiryatik denizine , bir kol da Adalardenizine girer. ve Akdeniz sahillerini yalayarak İskenderona geçtiği için Antalya bu cereyan arasında kalır .

SON BAHAR VAZİYETİ :

Kuzey Kafkasın doğurduğu doğu ruzgârlarile kuzey Afrikadan güney Anadolu sahillerine doğru esen ruzgârlar birbirleriyle İskenderon alçak merkezinde buluşurlar. Münavebe ile eserler. Onun içindir ki, Antalya'da bu mevsimde, bazen güney ruzgârlarının, fakat ekseriya kuzey - doğu ruzgârlarının estiği görülür. Bu hal kışın geldiğine alâmettir .

Mağdende Bir Gece

Dr. B. ONAT

Vinçlerin sabah karanlığından beri takırdayan dişleri sustu . Amelenin kâh türkü söyleyen, kâh küfreden ve akşama doğru şikâyetli iniltiyle gıcırdayan sesleri kesildi . Oncağızlar bugün hiç durmadan tamam on dört saat çalıştılar. Şimdi baş anbarının kapağı üstünde yorgun soluyuşlarından başka hiç bir hareket eseri göstermeyen cesetler yatıyor . Biricik misafiri bulduğum bu yedi bin tonluk Alman şilepi, ihtiyar bir deniz aygırı gibi esmer suların içine gömülmüş ; üç günden beri karnına indirdiği ağır krom lokmalarını hazma uğraşır gibi tembel ve hareketsiz uyukluyor . Güvertede esrarlı bir sükûnet var. Sahil sevdalı bir rüyaya dalmış. Çamların loş ve nefis gölgeleri içinde, kucakladığı sularla dudak dudağa uyuyor . Burası , eskilerin (Sederos Limbos - demir limanı) dedikleri yer . Ortasından denize doğru uzanan bir dilin ikiye böldüğü bu köy muazzam bir (lyre)e benziyor . Deniz durğun . Yalnız , gündüzün melteminden arda kalan hasta ve baygın dalgalar , geminin şişman karnına sürtünerek sahile sürükleniyor ve orada kuşların üstüne serilerek son nefeslerini veriyorlar .

Gecenin eli , ufkun perdâsini huşûla aralarken mehtap , nazlı ve

mahmur bir kıvıldağıyla başını altın işlemeli yastığından kaldırdı . Ve saçlarının yaldızını denizin göğsünde bırakarak mağrur bir ihtişamla ağır ağır yükselmeye başladı . Onun yürüyüşünde bile bu gece esrarlı bir eda var .

Sükûtun kalbini inciten bir hırıltı , göze görünmeyen mahlûkların çıkarıldığı ıslıklara karışarak havanın boşluğunda çalkanıp duruldu . Ve bir piyanonun âhengi içinde viyolonsel in lâhutî sesi belirdi . Çarkçıbaşının radyosu (Bach)ın (Aria) sını çalıyordu. Dünyanın kimbilir hangi köşesinden uçurulan bu ihtizaz , elektrik mevcelerinin kanatlarına binerek buraya kadar, bu gecenin şiirini bestelemeye mi geldi ? Son nağmeler sükûnun dudaklarında eriyerek kaybolurken , denizden bana hitabeden fısıltılar âşına seslerdi . Kulak verdim . Bunlar, eski bir yaz gecesinin rüyasını sayıklayan âşına seslerdi Kısa bir fasıldan sonra viyolonsel (Saint Saens)ın (Le cygne-Kuşu) sunu çalmağa başladı . Bu ses , denizdekilerden daha kuvvetli, daha yakın . Vecd içinde onu dinliyorum. Parçanın sonuna doğru piyano, lakın yosunlu taşlarından , mor renkli suyun durğun yüzüne bir gözyaşı gibi damlarken ve viyolonsel in nağmelerinde kuğu, yaşlı süzülüşleriyle eşini

arayıp ağlarken, denizden gelen sesler esrarlı hitaplariyle söyleniyorlar . Şimdi onların konuşmasında daha sarıh bir belâgat var .

— Niçin... diyorlar .. bu gece bizi dinlemek istemiyorsun ? Biz senin çok sevdiğin ve iyi tanıdığın eski âşınaların değil miyiz ?

— Tanıyamadım.. diyorum ... Bu gece gözlerimde Rhein (Ren) şarabının kızıl buharı, kulaklarımda başka bir cennetin âhengi var ... Sitemli mırıltılarla devam ediyordu :

— Gözlerindeki bu perde , bir gece Arnavudköyünden Hisara kadar yürüyerek seyrettiğin mehtabın göğsümüzde işlediği incilerden daha mı güzel ? Bu âhenk, o gece daldığın ruyadan seni ansızın uyandıran sestene daha mı tatlı ? Biz o gece sana hayatının en heyecan verici nağmelerini dinletmedik mi?...

Utaniyor ve :

— Darılmayın ... diyorum... Sesinizi çoktanberi işitmedimse kabahat bende mi ?

— Nasıl?... diyorlar ... Adada göz yaşlarını içen , Karşıyakada gizli mırıltılarını besteleyen yine biz değil miydik ? Fakat sen, o gecelerde yalnız değildin . Kulakların başka dudaklardan çağlayan zemzemeyi dinliyor , gözlerin başka gözlerde parlayan bir ateşe tapıyordu . Onun için seninle konuşmağa fırsat bulamamıştık .

Ürperiyordum . Muhayyilem uzak gecelerin hatırasına dönerken onlara yalvarıyorum :

— Ne olur ... diyorum ... bana o gecelerin masalını söyleyiniz. Sesiniz, kalbimde uyuyan yaralı kuşu uyardırdı. Kırılan kanatları artık uçmasına imkân bırakmıyor. Hiç olmazsa onu, ninnilerinizle uyutunuz .

— Ah... diyorlar... Biliyoruz. Fakat bu gece bunu imkân yok . Çünkü burada fazla kalamayız . Birazdan yapacak mü'min bir işimiz var .

— Nedir ... Diyorum . . . Anlatır mısınız ?

— Sen ... diyorlar ... gözlerindeki o aldatıcı buharı sil , kulaklarındaki fânî nağmeleri uzaklaştır ; bu gece neler işiteceksin. Görmüyor musun ?

Karşıda (Olympos) , körfezin dokunuk ve koyu gölgeleri altında uyurken (Chimera)nın alevleri hırçın bir canlılıkla ışıldıyor . Ah bilsen , bu gece burada Inree olacak ?.

— Anlatsanız a ? . . diyorum .

— Bu gece diyorlar... uzak denizlerin ötesinden buraya esir bir melike getirdiler. İşlediği günah yüzünden (Zevs) onu (Chimera)nın alevlerinde yanmağa mahkûm etti. Sevgilisinin göz yaşları ve Olympos mâbedinde kestigi kurban onu affettirmeye kâfi gelmedi . Şafak sökerken (İfestos) onu, bağlandığı mağaradan sürükleyerek (Chimera) nın alevlerine atacaktı . Fakat bunu işitip merak eden (Afrodit) mağaraya kadar giderek melikeyi gördü; ve o kadar kendisine benzetti ki, onun vücudu alevlerde kıvrılırken acısını kendi ruhunda duyacağını zannetti . Ağlayarak gidip Baküsü buldu ve İli Han'ın oğluna vurulduğu günden beri ilk defa harekete gelen dudakları titreyerek acıklı yalvarışlarla İfestos'u sarhoş etmesini istedi. Asırlardan beri hiç bir tilsimin açamadığı bu gunceler, bir şefaatin serabıyla aydınlanınca Baküs sevindi. En eski ve en keskin şaraplarını alarak İfestos'a gitti ve onu öyle sarhoş etti ki, yanına yaklaşan Afrodit'in sesini işitmeseydi serilip yattığı yerden günlerce doğrulup kalıcamıyacak, daldığı hulyadan sıyrıla-

miyacaktı. Afrodit ona da yalvardı . Billûrdan bir ses, kulaklarına dökülmeğe başlayınca İfestos kımıldandı . Ağırlaşan göz kapaklarının altında birer kor gibi parlayan gözlerini Afrodit'in mevzun endamında gezdirdikten sonra, demirleri (Chimera) nın alevinde zağlayarak yıldırım yapmaktan nasırlanan parmaklarıyla Afrodit'in saçlarını okşadı . . . Üzülme dedi . Onu affetmesi için ustama yalvaraçağım . Ve (Chimera) nın alevleri onu yakmağa asla cesaret edemeyecektir . Yoksa (Bellerophon) un yarım bıraktığı işi ben tamamlarım . Onu alevden dilini koparır ve leşini yedi kat yerin dibine gömerim .

Dalgacıklar dinlenir gibi sustular ve bir müddet sonra daha sâkin bir sesle :

— Biz şimdi sıraya dizilerek ortasını boş gördüğün (Iyre) e gümüşten tel olacağız . İfestos bu Iyre'i çalarak okuyacağı ilâhi ile (Zevs) den, mahkûm melikenin affını dileyecek . Vakit geldi . Biz gidiyoruz . Eğer yine böyle yalnız ve ruhunu beşerî hislerin ağırlığından temizlemeğe muvaffak olduğun zamanlar denize yakın gelersen biz seni bulur ve yine konuşuruz

Dediler ve sarî çırpınışlarla uzaklaşıp gittiler .

Nefes gibi ılık bir rüzgâr çam ve günlük kokularıyla karışık bir buhur kokusu getirdi . Başımı sahile çevirdim . Tahtalıdağ muazzam bir buhurdan gibi; üstünde beyaz bir bulutun gölgesi tütüyor . İfestos, limanın ortasına doğru uzanan yamacın üstünde, sol dirseğinin üstüne yaslanmış . Mahmurlaşan gözleri, görünmeyen bir âlemin seyrine dalmış gibi sabit ve hareketsiz bakıyor . Sağ kolunu denize uzatmış, nasırlı parmaklarını suyun yüzünde, dua eder gibi bekliyor . Bir nefes daha üflendi, denizde oynak ve korkak kıpırtılar belirdi

dalgacıklar sıraya dizilerek tel oldular ve mehtabın denizde unuttuğu yaldıza belenerek gümüşlendiler . Bunlar muayyen aralıklar ve mevzun yürüyüşlerle harekete gelince İfestos'un da parmakları kımıldadı, her tele değişinde insanı gaşyeden esirî bir ihtizaz belirmeye başladı . Boğuk derin ve kalın bir ses bu ihtizazın ahengine karıştı . İtesfos ilâhisini okyordu :

— Ey kudretli Zevs. Ey emsalsiz üstadım . Olypos'un eşiğinde kurban edilen siyah keçinin kırmızı kanını kâfi gör ve onun günahını sevgisine bağışla . Yahut onun bağlandığı mağaradan (Chimera) ya kadar sürükleyecek başka bir zebani bul . Çünkü ellerim onun ipek ve altından örülmüş saçlarına değdiği anda bütün kudretini kaybedecek ve Chimera'nın alevden dilleri onun ipek ve yaseminden yağrulmuş tenini yalamağa kıyamayacaktır . Bir âşkın sıcak gözyaşları mâbedinin duvarlarını ısılatıp soldururken ne kazanacaksın ? Bırak gözyaşı yerine, dizlerinin üstüne bir kaç damla beyaz ve tatlı süt damlasın . Ve mehtabın dudakları bu incileri toplarken yıldızların gözünde visalin ilâhî kıvılcımı uçsun .

Ey kudretli Zevs, ey emsalsiz üstadım . Olypos'un eşiğinde kurban edilen siyah keçinin kırmızı kanını kâfi gör ve onun günahını sevdasına bağışla .

İfestos sustu . Son nağmeler birer kanat gibi gecenin boşluğunda uçarak kayboldu . Buhur dumanına gül ve yasemin kokuları karıştı . Serin bir nefes üflendi . Deniz ürperdi, gümüş teller silindi . İçinde bulunduğu gemi, secde eder gibi huşûla bir kaç defa salladı . Gök yüzünde bir şahap kaydı . Baktım , semanın parlayan gözlerinde sevincin ilâhî kıvılcımları uçuşuyordu .

Muz Yaprakları

Faruk EDİZ

Ağır ağır sallanan iri bir yelpazedir
Bahçenin duvarında yeşil muz yaprakları.
Her mevsimde dipdiri, her mevsimde
tazedir
Billûr su başlarında yeşil muz yaprakları ..

Yazın dağıtır serin bir deniz rüzgârını;
Kış gelir, görürsünüz açıyor baharını:
Saklar gölgesinde en çılgın rüyalarını
Yazın da, baharın da yeşil muz yaprakları.

Olur mavi göllerde kâh size küçük bir sal .
Dolaştırır kıyayı bu sazlık, öbür kumsal ..
Kâh anlatır, bir peri olur, tatlı bir masal
Bir sedir kenarında yeşil muz yaprakları ..

Güzelliği eşsizdir, bakmaya doymazsınız;
Var mıdır salınışı bu kadar ince bir kız :
Yalnız göynünü çalmaz binbir gencin
bu hırsız,
Çalar ihtiyarın da yeşil muz yaprakları ..

Her göreni kendine çeken yeşil göğsüdür,
Saçlarının çözülüp dağılan örgüsüdür :
Yaprakların ecesi, ecelerin süsüdür
Bugün gibi yarın da yeşil muz yaprakları ..

— Antalya, 1933 —

Mâcit SELEKLER

Ticaret Odası Başkâtibi

(Göçmek) kelimesi nakli mekân etmek mânasına gelir “ Bağa göçtük ,, “ yaylaya göçtük ,, gibi. (Göç) diye naklolunan ev eşyasına da denir. Onun için, aşiret ve Yörük diye de yâdettiğimiz halka, göçmek masta - rından göçebe namı da vermekteyiz.

Arapça, aşiret , kavm ve kabile mânasını ifade etmekte olmasına göre bizim Anadolu aşiretlerinin kavm ve kabile gibi ayrılık ifade edecek halleri olmadığından göçebe namını vermek, hele yörük diye en doğru bir hareket olur .

Ortaçağlardan, hatta ilkçağlardan kalma bir âdetimiz vardır ki, bugün Anadolu'nun cenup vilâyetlerinde hâlâ yaşamaktadır. Hayatta, cemiyette iptidaiğ bir görünüşü, iktisadiğ bir çok zararları olan ve şüphesiz bir gerilik ifade eden bu âdetin kaldırılması zamanı çoktan gelmiştir .

Yörüklük, iptidaiğ bir âdet olmakla beraber, şimdiye kadar sıhhiğ ve iktisadiğ bir zaruret olmaktan da hâli değildi. çünkü , yörükler yalnız hayvanları ve hayvan mahsulleri ile geçinen insanlardır. Yazın sahillerde otlar kuruduğu zaman yaylalara gitmek; kışın kar yağdığı zamanlarda sahillerin yeşil ovalarına inmek, hay-

vanları beslemek için zaruriğdir . Yazın sahilin sıtmasından uzak yaylalarda, yüksek dağlarda, ormanlarda; kışın sahilin ılık ve zümrüt fundalıkları arasında yaşamak sıhhat için öğrenilmeyecek bir şey değildir . Yörükler , cemre düştüğünde (6 Mart), bahar geldi sayarlar; çünkü bugünden sonra otlara destur (!) verilir ve otlar her gün bir arpa boyu büyürlermiş .

Yörükte ilk kıpırdanma bundan sonra başlar . Kışın sâkin oturan yörük artık bundan sonra yörüklüğünü düşünmeğe başlar. “ Yürümek ,, his ve iştiyakı bugünden sonra galeyana gelir . Gözleri kuzeydeki dağlara çevrilir; yerlerini “ pirelendi ,, diye değiştirir. Hayvanlarına da yeni ayak değmedik otlak arar. Mart sonlarında artık dağlar selâm almağa başlamıştır. Filhakika kışın gelirken çok uysal ve munis bir yüz göstererek gelen yörükler, bu suretle hiç alâkası olmadığı köylülerin arazisi üzerinde köylünün hasılâtına verdiği zararın onda birini bile ödemiyecek küçük bir otlak bedeli mukabilinde köy muhitinde yerleşerek ilk baharda dağlara, yaylalara doğru gitmek imkânı hasıl olduğunda eski uysallığını

bırakmakta ve tabiatında gizli olan dik kafalığını göstermektedir.

Yörükler her sene, yaz ve kış yurtlarını istedikleri gibi değiştirmek imkânına malik olduklarından hayvan hırsızlığı, asker kaçaklığı, katil ve saire gibi fiilleri pervasızca işleyebilmektedirler .

Yörüklerin yazın üç ay yaylada , kışın beş ay sahilde ikamet ederek senede dört ayı yolda geçirdikleri hesaplanmıştır. Ailesi ile, galesi ile, eşyası ile, hayvanları ile yağmur altında, çamur ve fırtına içinde her sene bitmez tükenmez bu yolculuğunu ihtiyar ettikleri sualine karşı yörük , görenek ve alışkanlıktan bahsetmektedir .

Bir çok yörükler vardır ki, kış mevsiminde iken, bu sene artık yaylaya gitmiyeceğini, yerleşip kalacağını söylediği ve bu sözünde samimiği olduğu halde ilkbakar geldi mi tereddüt etmeye başlar; hele birkere bir yörük obası çadırını yıkıp ta devesini çekti mi artık kararı değil ya başka mücbir bir kuvvet bile onu gitmekten vaz geçiremez .

Onun için (yörüğe göç demekten bir göç çekme kâfidir) derler. Bazı yörükler karı çiğneyerek yaylaya gider ve karı çiğneyerek sahile inerse de asıl göç başlama mevsimi [Hıdırillez - 6 Mayıs] tarihidir .

Havaların müsait ve serin gitmesinden [dolayı yaylaya gitmeyecek gibi duran yörükler hıdırillezin ertesi günü âdetâ bir sevki tabiiğ ile çadırlarını yıkarlar . Hele bir oba da

göçü çekmiş ise göçler arka arkasına ulanır ve Mayıs sonuna kadar sahilde bir tek yörük çadırı kalmaz. Obası göçmüş alan bir yörüğü alakoymak imkânsızdır . Kadını doğuracak bir halde bile olsa yine göçer . Erkek devesini, sığırını yitirmiş olsa da yine göçer . Çadırda ölüp giden bir hastası olsa yine göçer .

Hikâye değil; bir vakıa anlatırlar :

Obası göçmüş olan bir yörüğün çadırları yıkıp ta yola koyulduğu bir sırada çok ihtiyar ve hasta olan babası ağırlaşır; öleceği anlaşılır . Bizzarur yolda konak verilir . İki üç gün beklenildiği halde ihtiyar bir türlü ölmez; ihtizar uzun sürer. Obasından geri kalmakla sabrı tükenen yörük bir gün sabah babasının hâlâ kesik bir hırıltı ile yaşamakta olduğunu görünce imamı çağırır; babasının gasl olunarak gömülmesini söyler . İmam, daha yaşadığını söyleyince [de . . . yörük kısmı bu kadar ölür] der .

Göç mevsimi gelince yörüklerde mühim bir hazırlık başlar . Atlar, kısraklar, eşekler nallanır; kadınlara sarı çizme ve mücessem (başörtüsü) ve pazen basmalar alınır . Kahve, şeker, sabun gibi ihtiyaçlar temin olunur. Değirmene gidilerek un yapılır. Tüfekler tamir olunur . Çadırlar yıkılır , her şey develere sarılır; Kedi ler, tavuklar bile yükletilir . Taze çocuklar beşikleri ile develere asılır. Genç kadınlar kırmızı pazen elbiselerini ve sarı postallarını giyerler ; al mücessem yazmaları ile başlarını

örterler, yünden yapılmış punçaklı kolakları bellerine sararak punçaklarını arkalarına sarkıtırlar .

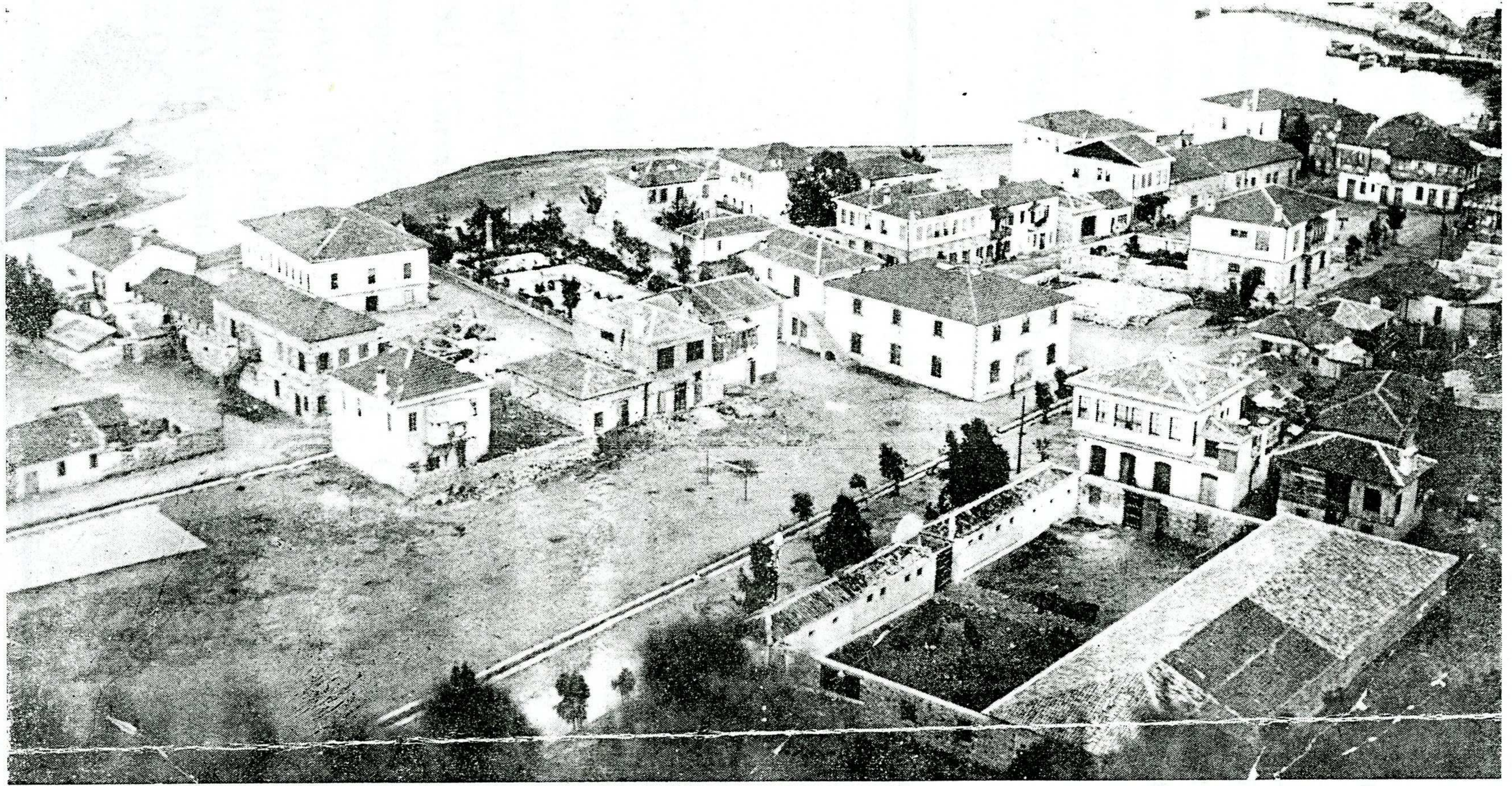
Tülü veya maya deve katarın önüne katılır ve obanın en genç gelini mayanın önüne düşerek kafilere hareket eder . Göçün hayvan sürülerini kadınlarla çocuklar sürer . Kısarak hergelesi, sığır sürüsü gibi büyük malları da erkekler idare derler . Asıl göç hemen hemen genç kadınlar elinde kalır . Kafilerde birçok eksiklikler , yanlışlıklar olursa da göç gide gide düzelir . Develere sarılan ev eşyası

kâmilten çuvallar içindedir . Bu çuvallar [ala çuval] denilen kilim gibi işlenerek dokunmuştur . Bundan başka güzel kilimler de çuvalların üzerine ardılarak süslenir ve yağmurdan korunur .

Günde iki ve nihayet üç dört saatlık yol giderek konak verilir . Konak yerlerinde yüklerin, deve havutlarının arasına sığınarak gece geçilir ve yağmur olursa çadır da açılır . Böylece merhale merhale bin zahmet ve meşakkat ile yaylaya göçülür ve kışın da aynı yollardan, aynı şekillerde sahile dönülür .

Halkevleri Dergileri

GÖRÜŞLER (Adana) - TAŞPINAR (Afyon) - ÇORUH (Artvin) -
 ALTIN YAPRAK (Bafra) - KAYNAK (Balıkesir) - ULUDAĞ
 (Bursa) - ÜLKER (Burdur) - İNANÇ (Denizli) - ALTAN (Elâziğ) -
 YENİ TÜRK ve HALKBİLGİSİ HABERLERİ (Eminönü , İstanbul)
 AKSU (Giresun) - ÜN (İsparta) - FİKİRLER (İzmir) - KONYA
 (Konya) - DERME (Malatya) - GEDİZ (Manisa) - İÇEL (Mersin)
 TAŞAN (Merzifun) - YENİ MİLÂS (Milâs) - MUĞLA (Muğla) -
 AKPINAR (Niğde) - ÜLKER (Niksar) - İNAN (Trabzon) -
 19 MAYIS (Samsun) - DIRANAZ (Sinop) - OTRA YAYLA (Sivas)
 BOZ OK (Yozgat) .

Türk Akdeniz'in Antalya Kıyılarından : F İ N İ K E